

SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU
FAKULTET ZA ODGOJNE I OBRAZOVNE ZNANOSTI

Marija Delinger

**MOGUĆNOSTI MEĐUPREDMETNE KORELACIJE U
NASTAVI HRVATSKOG JEZIKA I LIKOVNE KULTURE U 4.
RAZREDU OSNOVNE ŠKOLE**

DIPLOMSKI RAD

Osijek, 2017

SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU
FAKULTET ZA ODGOJNE I OBRAZOVNE ZNANOSTI

Integrirani preddiplomski i diplomski sveučilišni učiteljski studij

**MOGUĆNOSTI MEĐUPREDMETNE KORELACIJE U
NASTAVI HRVATSKOG JEZIKA I LIKOVNE KULTURE U 4.
RAZREDU OSNOVNE ŠKOLE**

DIPLOMSKI RAD

Predmet: Metodika hrvatskog jezika

Mentorica: doc. dr. sc. Lidija Bakota

Sumentorica: doc. mr. art. Jelena Kovačević

Studentica: Marija Delinger

Matični broj: 2464

Modul: A modul, razvojni smjer

Osijek
rujan, 2017

Zahvale

Zahvaljujem mentorici doc. dr. sc. Lidiji Bakoti na usmjeravanju i vođenju prilikom pisanja diplomskog rada. Zahvaljujem i na svim savjetima, strpljenju i ugodnoj suradnji.

Zahvaljujem svojim roditeljima, Danijelu i braći Antunu i Denisu na bezuvjetnoj pomoći i podršci tijekom studiranja.

Posveta

Diplomski rad posvećujem roditeljima koji su mi omogućili studiranje.

SAŽETAK

Sposobnost je čitanja temeljno obrazovno sredstvo i sastavni je dio čovjekova života. U suvremenom svijetu nezamislivo je ne vladati tom vještinom jer predstavlja preduvjet za snalaženje u sve većem broju informacija. Vještinu čitanja potrebno je usvajati i razvijati od najranije dobi. Čitanje je vrlo važan dio nastave Hrvatskog jezika jer postavlja temelj za obrazovanje učenika u svim drugim područjima i na svim ostalim razinama. Učenici osnovne škole tek će u budućnosti postati izgrađeni čitatelji, a put prema tome zahtjevan je i dug. Sam proces usvajanja vještine čitanja za učenike predstavlja svojevrstan napor te je zadaća učitelja predstaviti čitanje kao važnu, ali i zanimljivu aktivnost. Učitelj tako treba stvoriti kvalitetno i motivirajuće čitateljsko ozračje razreda u kojem će učenici usvajati želju i ljubav prema čitanju u školi, ali i u slobodno vrijeme. U današnje vrijeme ubrzanog razvoja tehnologije i sve veće dostupnosti različitih tehnoloških izvora zabave posebno treba njegovati uz čitanje u funkcionalne svrhe i čitanje iz užitka. Učenicima tako treba omogućiti da dožive književnoumjetničke tekstove na što višoj razini, potaknuti njihovo promišljanje o tekstu i omogućiti im da izraze svoje vlastite doživljaje teksta na različite načine. Jedan od načina na koji učenici dodatno mogu nadograditi svoj književnoumjetnički doživljaj teksta je likovnim aktivnostima koje omogućuju učenicima da svoje razumijevanje izraze crtežom ili slikom. Postoji velik broj metoda kojima se može potaknuti učenike na prepričavanje priča, pričanje priča i smišljanje priča, a koje se mogu povezati s Likovnom kulturom u nastavi. Neke od njih su: *knjižni pano, tuljac priča, svitak priča, slikovnica bez teksta, četiri slike – priča, priča na zemljovidu* i mnoge druge. Njihovim se korištenjem omogućuje učeniku kreativno likovno izražavanje vlastitog doživljaja te kasnije korištenje vlastitog likovnog rada kao pomoći pri jezičnom izražavanju. Znanje koje učenici tako stječu dublje je, cjelovitije i trajnije. Također takvim oblicima rada razvijaju se kod učenika i likovna i jezična kreativnost, želja za aktivnim sudjelovanjem u nastavi, pripovjedne i jezične sposobnosti te sposobnosti likovnog izražavanja. Primjena je navedenih aktivnosti korisna i iz razloga što doprinosi dinamiziranju samog nastavnog procesa koji tada postaje zanimljiv i rado prihvaćen među učenicima.

Ključne riječi: *čitanje, čitatelj, metode poticanja čitateljskih vještina, crtež, slika*

SUMMARY

The ability to read is a fundamental educational tool and an integral part of man's life. It is unimaginable in the modern world to not own this skill as it is a prerequisite for dealing with an only increasing amount of information. Reading skills need to be developed from the earliest age. Reading is a very important part of education of the Croatian language as it sets the foundation for student education in all other areas and at all other levels. Primary school pupils will only become established readers after further education, making the path demanding and long. The process of acquiring reading skills is a great effort for students and the teacher's task is to present reading as an important or interesting activity. Therefore, the teacher should create a quality and motivating atmosphere in the classroom, in which students will develop love and passion towards reading both in school and in their free time. In today's time of rapid technology advancement and the increasing availability of various technological sources of entertainment, it is especially important to aim at creating an environment where students can read for functional purposes but also enjoy the process. Students should be allowed to experience literary texts at a higher level, encouraging their thinking about text and allowing them to express their own text experiences in different ways. One way that students can additionally develop their literary experience is through art activities which allow students to show their understanding through art or paintings. There is a wide range of methods with which students can be encouraged to think of their own stories and tell them to others – these methods can be related to art in education. Some of them are: picture books, stories on maps, scroll stories and many more. Using these allows the student to creatively express their own experience and using their own art to help them with linguistic expression. The knowledge students gain this way is deeper, more comprehensive and more lasting. This way the student develops not only linguistic creativity but also artistic creativity, the will to actively participate during the class, storytelling and speaking skill, and the ability to express him/herself artistically. Using these activities is also useful to create a more dynamic process of education which then becomes entertaining and accepted by the students.

Key words: *reading, the reader, methods for reading skills encouragement, drawing, painting*

SADRŽAJ

I. TEORIJSKI DIO	
1. UVOD	
2. ČITANJE	2
2.1. Suvremeno razumijevanje čitanja i učenja čitanja.....	4
3. ČITATELJ	6
4. VRSTE ČITANJA	7
4.1. Čitanje naglas	8
4.2. Čitanje u sebi	9
5. RAZVOJ ČITANJA.....	10
5.1. Predškolsko čitanje	12
5.2. Početno čitanje.....	12
5.3. Zrelo čitanje	14
6. ČITAČKE VJEŠTINE	15
6.1. Razvijanje čitačkih vještina	15
6.1.1 Razvijanje govora	16
6.1.2. Poticanje govora u školi	16
7. ČITATELJSKA MOTIVACIJA	18
7.1. Uloga roditelja/obitelji.....	18
7.2. Uloga škole	19
8. ČITANJE U NASTAVI HRVATSKOG JEZIKA.....	20
8.1. Čitateljska putovnica	21
9. METODE POTICANJA ČITATELJSKIH VJEŠTINA	23
9.1. Prepričavanje priča	23
9.2. Pričanje priča	26
9.3. Smišljanje priča	27

10. KORELACIJA U NASTAVI	30
10. 1. Međupredmetna korelacija Hrvatskog jezika i Likovne kulture	31
II. PRAKTIČNI DIO	34
1. UVOD	34
2. NASTAVNI SAT HRVATSKOG JEZIKA – SAT KNJIŽEVNOSTI.....	35
3. NASTAVNI SAT LIKOVNE KULTURE	38
5. ZAKLJUČAK	43
LITERATURA	45

I. TEORIJSKI DIO

1. UVOD

Čitanje je jedan od najstarijih oblika jezične djelatnosti. Za čovjeka ovladavanje procesom čitanja predstavlja ovladavanje temeljnim obrazovnim sredstvom. Za njega čitanje predstavlja jedro kojim vješto plovi morem informacija. Vještina čitanja otvara čovjeku put spoznaje i vodi ga k novim znanjima i umijećima. U suvremenom svijetu predstavlja vještinu koja je nužna za opstanak, ali ta vještina nije posljedica biološkog nego kulturnog razvoja čovjeka. Usvajanje vještine čitanja najvažniji je zadatak djeteta u početnom školovanju i svladavanje tog zadatka otvara mu put za sve vrste kasnijeg učenja.

Pri uspješnom usvajanju vještine čitanja od presudne je važnosti motivacija učenika i čitateljsko okruženje u kojem se dijete nalazi. Učenici u školu dolaze iz različitih obitelji s različitim predznanjima i s različitim čitateljskim iskustvima. Svi učenici započinju isti put – razvoj prema tome da postanu čitatelji. Uloga učitelja je stvoriti preduvjete kako bi učenicima taj put bio što lakši. Učitelji su ti koji trebaju stvoriti poticajnu okolinu i dati učenicima primjer pisanja i odašiljanja pisanih obavijesti, uživanja u pričama i zanimljivostima o kojima čitaju u pisanim tekstovima stvarajući tako pozitivno čitateljsko ozračje.

Današnji su učitelji svjedoci brojnih i sve bržih znanstvenih i tehnoloških promjena u svijetu. Samim time u učionicama odgajaju sasvim nove generacije koje odrastaju pod utjecajem novih tehnologija. Učenici su tako naučeni na velik broj podražaja kojima ih tehnološki uređaji zaokupiraju. Tradicionalno koncipirana nastava ne zadovoljava potrebe današnjih učenika koji traže što više podražaja, odnosno različitih aktivnosti kako bi bili aktivni sudionici odgojno-obrazovnog procesa. Primjenom metoda poticanja čitalačkih vještina te međupredmetnim prožimanjem sadržaja utječemo na stvaranje pozitivnog i motivirajućeg ozračja u kojemu će učenici stvarati trajna znanja učeći na sebi najprirodniji način.

2. ČITANJE

„Čitanje je najstariji oblik čovjekove kulturne djelatnosti, temeljno obrazovno sredstvo. Tko zna čitati, može i zna učiti.“ (Rosandić, 2005: 175).

Čitanje je složena djelatnost koju kada svladamo otvaramo si vrata u spoznajni svijet. Čudina Obradović (2000) u knjizi *Kad kraljevna piše kraljeviću* navodi kako je u svakodnevnom shvaćanju, a donedavno i u znanstvenom prevladavalo mišljenje kako je čitanje proces dešifriranja. Danas se to shvaćanje mijenja obogaćujući mnoštvom istraživačkih rezultata.

„Što je čitanje? Onome tko je njime ovladao čini se vrlo jednostavnoj, samoj po sebi razumljivom i automatskom aktivnošću. Kad naučimo dobro čitati, to obavljamo automatski, nismo ni svjesni nekog „posla“, čitanje nam je poput disanja. Ne, zapravo, čitanje nam se čini jednostavno poput gledanja.“ (Čudina-Obradović, 2000: 9). Nadalje, autorica obrazlaže kako samo gledanje nije dovoljno jer i svi nepismeni ljudi vide što piše, ali im to nije dovoljno kada ne znaju što vide. Čitanje zahtijeva obradu onoga što se vidi. Ono zahtijeva mnogobrojne i složene procese. Tek nakon mnogobrojnih sati provedenih nad tekstem čitanje nam se čini jednostavnim i prirodnim, poput gledanja.

Rosandić u knjizi *Metodika književnoga odgoja* (2005: 175) navodi: „Čitanje je višestruko složena djelatnost: tjelesna, duhovna, jezična, spoznajna, komunikacijska, stvaralačka.“ Objašnjava kako su pri čitanju angažirane oči pa je to fiziološki proces. Doživljajno-spoznajni je proces jer čitanjem aktiviramo osjećaje i asocijacije, a čitanje znači i logičko povezivanje, zaključivanje i uspoređivanje. Jezična je djelatnost jer podrazumijeva primanje pisanih znakova, riječi, njihova značenja, rečenica i njihova značenja, teksta i njegova smisla. Komunikacijska je djelatnost jer podrazumijeva uspostavljanje kontakta i komunikacije između teksta i čitatelja. Stvaralačka je djelatnost jer omogućuje preradu i problikovanje poruka te stvaranje vlastitog teksta. (Rosandić, 2005).

„Čitanje kao složena djelatnost znači:

- **prelaziti** očima pisani ili tiskani sustav znakova
- **povezivati** riječi, skupove riječi i rečenice
- **uspostavljati** logične veze između riječi, skupova riječi i rečenica

- **razumijevati** smisao rečenica i teksta
- **primati** obavijesti i poruke iz teksta
- **aktivirati** prije usvojene obavijesti i poruke
- **prerađivati** obavijesti i poruke
- **doživljavati** poruke, emocionalno reagirati
- **aktualizirati** poruke
- **učiti**
- **iskoristiti** obavijesti u životnoj praksi
- **stvarati** nove poruke.“ (Rosandić, 2005: 175).

Čitanje je, slažu se stručnjaci, složena jezična djelatnost. Karol Visinko u knjizi *Čitanje – poučavanje i učenje* (2014: 118) tako tvrdi: „Čitanje je složena jezična djelatnost. U praksi govorimo kao o složenoj vještini i sposobnosti.“ Meta Grosman (2010) u knjizi *U obranu čitanja* tvrdi kako stručnjaci opisuju čitanje kao najkompleksniji oblik ljudskoga kognitivnoga utjecaja. Pri tome Grosman (2010) napominje kako je upravo zbog složenosti čitavog procesa važno da učitelji, čitateljski mentori i roditelji budu svjesni napora koji taj proces može izazivati kod mladog čitatelja. Kako bi početni čitatelj mogao automatizirano savladati taj proces, predstoji mi dug i složen put. Zbog toga je za učitelja od iznimne važnosti poznavanje procesa čitanja što mu omogućuje uvid u te procese i uspješnije podučavanje čitanju, bolje razumijevanje tekstova, pozitivniji odnos prema čitanju, a onda i refleksiju o čitanju. Poznavanje čitanja uključuje i poznavanje subjektivnih činitelja zbog kojih se razumijevanje pojedinih tekstova razlikuje od čitatelja do čitatelja jer uvijek čitamo kao cjelovite osobe s obzirom na svoja iskustva i stečeno znanje. Poznavanje subjektivnih činitelja tako potiče učitelje i roditelje na toleranciju koja vodi do pozitivne potpore mladim čitateljima, a onda i do njihova usvajanja čitateljske sposobnosti. (Grosman, 2010).

2.1 Suvremeno razumijevanje čitanja i učenja čitanja

U naglo rastućem području psiholoških istraživanja procesa usvajanja čitanja svakodnevno se javljaju novi rezultati koji utječu na promjene u gledanjima na taj proces. Novija psihološka istraživanja jasno pokazuju da je za pravilan razvoj čitačkih vještina nužna priprema koja započinje od djetetova rođenja i uvelike ovisi o tome koliko i kako odrasli okružuju dijete govornim i pisanim sadržajima i privikavaju ga na njihovo razumijevanje i korištenje. Sva novija istraživanja, kao i ona prijašnja, također upućuju na važnost dvaju osnovnih gradbenih elemenata čitačke vještine, a to su govor (rječnik i razumijevanje) i glasovna osjetljivost djeteta. (Čudina-Obradović, 2008).

Kada govorimo o suvremenom razumijevanju čitanja i učenja čitanja, u obzir treba uzeti dva izvora vještine čitanja. Prvi je izvor unutarnji i najuže je vezan za osobine pojedinca, a drugi je izvor vanjski i on je posljedica kvalitete i brige okoline, prilika za učenje i metode podučavanja čitanja. Unutarnji izvor proučava se na trima razinama: biološkoj, spoznajnoj i razini ponašanja. Mogućnost čitanja na *biološkoj razini* odnosi se na biološke preduvjete organizma, točnije na posjedovanje neoštećenih određenih gena i neoštećenih struktura i funkcija dijelova mozga u lijevoj strani mozga, a kod nekih možda i u desnoj. Na *spoznajnoj razini* vještina čitanja ovisi o funkciji moždanih struktura. Ta funkcija moždanih struktura očituje se u skupu sposobnosti koje nazivamo bazična fonološka sposobnost. Ona obuhvaća sposobnosti: percepcija govora, produkcija govora, fonemska svjesnost (raspoznavanje glasova u riječi), kratkoročno pamćenje verbalnog materijala, brzina imenovanja (brzina kojom osoba prepoznaje predmet) i pamćenje parova riječi. Ako je slučaj da bilo koja od tih temeljnih sposobnosti nije dovoljno dobro razvijena, zbog genskog deficita i slabije funkcije dijelova lijeve i desne strane mozga, dolazi do fonološkog deficita. Fonološki deficit tada uzrokuje slabije rezultate čitanja. Na *razini ponašanja* promatra se stvarna razvijenost čitačke vještine prema nekoliko kriterija: točnost čitanja (točno prepoznavanje i izgovaranje svakog glasa u sebi ili naglas), točnost pisanja (točno pisanje svakog glasa u riječi i to pravilnim poretkom), brzina čitanja (brzo izgovaranje i spajanje svakog glasa u cjelinu riječi) i tečnost čitanja (brzo i automatsko čitanje cijele riječi i rečenice uz potpuno razumijevanje smisla rečenice). (Čudina-Obradović, 2014). Većina istraživanja, kako navodi Čudina-Obradović u knjizi *Psihologija čitanja* (2014: 16), potvrdila je takav, opći put razvoja čitačke vještine u djece normalnih bioloških preduvjeta (Morton i Frith, 1995, Shaywitz, 2003 i Blomert, 2010, prema Čudina-

Obradović, 2014). Suvremeni razvoj molekularne biologije (genetike) omogućio je bolje poznavanje ljudskoga genoma, pa i genskih pretpostavki čitanja, a mogućnosti neposrednog promatranja funkcija mozga pomoću magnetske rezonance dale su jasniju sliku neuroloških temelja čitanja. No, osim poznavanja elemenata i preduvjeta čitačke vještine „danas se mnogo zna i o tome kojim putem i redosljedom temeljni elementi čitačke vještine postupno postaju oblici ponašanja koji upućuju na različite razine čitačke vještine.“ (Čudina-Obradović 2014: 17): Dva su preduvjeta iz kojih se razvija čitačka vještina, a to su razumijevanje govora i osjetljivost za glasove. Iz rane se obiteljske socijalizacije paralelno razvijaju te dvije temeljne sastavnice čitanja: glasovna, odnosno fonemska osjetljivost i razumijevanje pri čitanju. (Čudina-Obradović, 2014).

Mnogobrojna istraživanja potvrđuju zaseban i različit utjecaj fonemske svjesnosti i brzine imenovanja. Kako je poznato, fonemska svjesnost omogućuje točno dekodiranje slova u glas i glasa u slovo te o razvijenosti fonemske svjesnosti ovisi koliko će točno dijete raspoznati glasove u riječi, koliko točno će ih čitati i koliko točno će ih pisati. Ipak, o brzini imenovanja ovisi koliko će dijete brzo prepoznati glas i koliko će brzo moći povezati glasove u riječ. „Jednostavno rečeno, o fonemskoj svjesnosti ovisi analiza riječi na glasove, a o brzini prepoznavanja (imenovanja) ovisi vjerojatno slijevanje glasova u riječ (sinteza) i pridavanje značenja dobivenoj cjelini.“ (Čudina-Obradović, 2014: 17). Ako se dijete mora pretjerano udredotočiti na analizu riječi na glasove, a sporo prepoznaje cjelinu kad ih ponovno sastavlja u riječ, njegovo čitanje tada i može biti točno, ali je sporo i najčešće bez razumijevanja. Pojedini učenici tako postižu točnost čitanja i normalnu brzinu, ali ne razumiju značenje pročitano. Prema tome, tvrdi Čudina-Obradović (2014), dekodiranje i razumijevanje ne moraju uvijek ići zajedno. Autorica navodi misao Gougha i Tunmera (1986) o tzv. jednostavnoj teoriji čitanja prema kojoj se pravo i kvalitetno čitanje sastoji od obaju elemenata, odnosno od točnog dekodiranja i potpunog razumijevanja. (Čudina-Obradović, 2014: 17).

3. ČITATELJ

„Čitatelj/čitateljica osoba je koja čita tekst, tj. posjeduje sposobnost pisanih znakova određenog jezika i primanja informacija koje se tim prenose znakovima. Ta sposobnost postiže se, po pravilu, u prvome razredu osnovne škole i razvija se tijekom cijeloga života.“ (Rosandić, 2005).

Pri čitanju iznimno bitnu ulogu ima čitateljevo životno (predestetsko) iskustvo koje odlučuje o recepciji poruka koje šalje neki književnoumjetnički tekst. Recepcija je čitatelja uspješnija i dublja što se njegovo iskustvo više naslanja na poruke iz književnoumjetničkog teksta. Čitatelj svim svojim bićem sudjeluje u čitanju, a pišćeve misli sa stranica knjige prelaze u čitateljev duhovni svijet i spajaju se u nove poruke. Uz to što književnoumjetnički tekst prenosi čitatelju misli, otvara mu i mogućnosti emocionalnog doživljavanja, otvara mu nova emocionalna polja i proširuje emocionalne raspone. Cjelokupno čitateljevo iskustvo sudjeluje tako u čitanju, odnosno literarno-estetskoj komunikaciji. Pojedini tekstovi iziskuju od čitatelja određeno intelektualno iskustvo bez kojega nije moguća literarno-estetska komunikacija. Uz to, za razliku od nefikcijskih tekstova, književnoumjetnički tekst iziskuje od čitatelja i imaginativno sudjelovanje. U susretu sa svakim novim tekstom posreduje i čitateljsko iskustvo (broj pročitanih knjiga, vrste književnih djela, teme, jezik). Čitatelj unosi u čitanje i znanje o književnosti (ustrojstvu teksta, vrstovnim značajkama, pjesničkom jeziku, znanja iz naratologije i poetike). Riječ je o vrsti znanja koja omogućuje čitanje s razumijevanjem. Znanja iz svih ostalih područja (psihologije, filozofije, povijesti, antropologije, sociologije, jezikoslovlja, komunikologije) pospješuju spoznavanje književnoga djela u njegovim najvišim oblicima. Budući da je književno djelo jezična umjetnina, poznavanje jezika ima odlučujuću ulogu u određivanju čitateljske kompetencije. Za određivanje čitateljske osobnosti kod učenika rabi se i čitateljska putovnica, svojevrstan didaktički dokument koji služi za praćenje postignuća učenika u čitanju književnoumjetničkih tekstova. (Rosandić, 2005).

4. VRSTE ČITANJA

Različite su podjele čitanja ovisno o kriteriju prema kojem podjela nastaje. Karol Visinko u knjizi *Čitanje: poučavanje i učenje* (2014: 76-77) razlikuje četiri velike skupine čitanja s obzirom na svrhu čitanja, a to su: čitanje u osobne, obrazovne, profesionalne i javne svrhe.

Čitanje u osobne (privatne) svrhe podrazumijeva rekreativno, informativno i istraživačko čitanje. Takvo je čitanje slobodno, izborno čitanje jer čitamo što želimo i što nam se sviđa. Može biti i zadano, obvezno ako moramo pročitati nešto za svoje osobne potrebe. *Čitanje u obrazovne svrhe* podrazumijeva čitanje zbog učenja, stjecanja ili proširivanja znanja. *Čitanje u profesionalne svrhe* odnosi se na čitanje u poslovne svrhe, a *čitanje u javne svrhe* je kada čitamo potrebne dokumente ili se obavješćujemo o događajima koji su u vezi s društvenim životom. (Visinko, 2014).

Dragutin Rosandić (2005) navodi vrste čitanja prema knjizi *Richarda Bambergera Teorija i praksa čitateljskog odgoja* (1996): čitanje naglas, čitanje u sebi, doživljajno, informativno (učeeće), stvaralačko čitanje i kritičko čitanje. Rosandić (2005) navodi i kriterije za utvrđivanje vrsta čitanja: psiholingvistički, kriterij cilja, spoznajni i komunikacijski kriterij. Nadalje navodi kako prema psiholingvističkom (jezičnom) kriteriju razlikujemo sljedeće vrste čitanja: čitanje na glas, čitanje u sebi, interpretativno i scensko čitanje.

Stjepko Težak u knjizi *Teorija i praksa nastave hrvatskoga jezika* (1996) navodi kako su za način čitanja odlučna dva kriterija: glasnoća i nazočnost čitača. Razlikuje se tako čitanje na glas (glasno) i čitanje bez glasa (neglasno) u sebi. Oba su načina važna za suvremenog građanina, ali prednost ipak valja dati neglasnom, čitanju u sebi jer je ono mnogo češće i potrebnije u životu.

4.1. Čitanje naglas

Prema Rosandiću (2005: 177) „čitanje na glas posebna je vrsta djelatnosti pri kojoj se znakovi pisanoga jezika prenose u znakovni sustav govorenoga jezika.“ Vrsta je to čitanja koja ima veliku primjenu u nastavi književnosti na svim stupnjevima školskoga sustava. Primjenjuje se u svim tipovima nastavnih sati kao i u različitim fazama i nastavnim situacijama. Kao čitatelji pojavljuju se učitelji, učenici i druge govorne osobe u nastavnim sredstvima i pomagalicama u kojima se pojavljuje govor. Metodički zahtjevi čitanja naglas odnose se na čujnost, jasnoću, pravilnost, izražajnost i didaktičku svrhovitost. Uključivanje čitanja naglas u nastavi književnosti služi učenju književnih sadržaja i provjeravanju usvojenosti te razvijanju govorne kulture. Nastava čitanja naglas započinje u prvom razredu osnovne škole za vrijeme faze početnog čitanja i pisanja u kojoj se usvajaju početne spoznaje o prijenosu znakova pisanoga jezika u znakove govorenoga jezika. Čitanje je naglas u toj fazi usmjereno na razvijanje artikulacije i govornoga sluha, a osobita pozornost usmjerena je na izgovor svih glasova, glasovnih skupova i riječi. (Rosandić, 2005).

Podvrste čitanja naglas su: interpretativno čitanje, scenski govor, govor recitiranja i čitanje po ulogama. Podvrste čitanja naglas služe razvijanju estetskih doživljaja i stvaralačkih sposobnosti kod učenika. (Rosandić, 2005).

Interpretativno čitanje posebna je vrsta čitanja naglas kojoj je svrha iskazati doživljaj književnournjetničkoga teksta i prenijeti ga slušateljstvu. Naziva se još estetskim (ekspresivnim, impresivnim) čitanjem koje služi razvijanju estetske doživljajnosti i odgoju pjesničkog (literarnog) sluha. (Rosandić 2005).

Glasno čitanje, odnosno čitanje na glas može biti neposredno i posredno. Neposredno se ostvaruje izravnim dodiranjem čitatelja i slušatelja koji stoje licem u lice jedan drugom, npr. učenik koji čita i učitelj koji ga sluša i obratno. U takvom čitanju i čitatelj i slušatelj nalaze se na istom mjestu: recitator i općinstvo, glumac i gledalište, učitelj i razred itd. Posredno čitanje obavlja čitatelj na televiziji, radiju, zvučno snimljen na mediju i slično. (Težak, 1996).

4.2. Čitanje u sebi

Čitanje u sebi ili tiho čitanje pojavljuje se u nastavi i izvan nastave i može se ostvariti kao nastavno i izvannastavno čitanje u sebi. Istraživanja pokazuju kako čitanje u sebi prevladava nad čitanjem na glas u izvannastavnim oblicima odgojno-obrazovne djelatnosti. (Rosandić, 2005). O tome govori i Težak (1996) i navodi da iako su oba načina čitanja važna za suvremenog građanina, prednost ipak treba dati čitanju u sebi jer je ono mnogo češće pa i potrebnije u životu. Iako u nastavi početnoga čitanja i pisanja prevladava čitanje na glas jer služi razvijanju artikulacije i govornoga sluha, literarno-estetska komunikacija uključuje i čitanje na glas i čitanje u sebi. Zastupljenost čitanja u sebi povećava se vertikalno, odnosno na višim stupnjevima odgojno-obrazovnog sustava čitanje u sebi polako zauzima dominantan položaj. Riječ je tada o pojedinačnoj literarno-estetskoj komunikaciji koja se ostvaruje čitanjem u sebi. (Rosandić, 2005).

Prema načinu ostvarivanja i didaktičkoj usmjerenosti čitanje u sebi može biti: spontano (neusmjereno), usmjereno (sa zadatkom), izborno, čitanje sa zapisivanjem, stvaralačko, kritičko, spoznajno, analitičko, aktivno, površno, čitanje s „preskakanjem“, ponovno, čitanje po vlastitome izboru, obvezatno, čitanje s otkrivanjem „zlatne jezgre“, čitanje s otkrivanjem tematskih riječi, konotativno, denotativno, čitanje s razumijevanjem, imaginativno, anticipacijsko, pomno i interaktivno. (Rosandić, 2005: 184).

5. RAZVOJ ČITANJA

Osnovna je svrha pučavanja čitanja postizanje glatkog čitanja s razumijevanjem. Čudina Obradović (2000) navodi kako je učenje čitanja i pisanja posredovano učenjem. Ključni činitelj tog učenja predstavlja odrasla osoba (učitelj ili roditelj) koji djetetu pomaže razvijati vještine koje dijete samo ne bi moglo razviti te mu pomaže stvoriti one pojmove do kojih dijete ne može doći samostalnim istraživanjem okoline. (Vigotski 1987, prema Čudina Obradović, 2000).

„Glatko čitanje s razumijevanjem postiže se potpunim automatiziranjem, tj. 'nesvjesnim', automatskim odvijanjem procesa dešifriranja i razvijanjem mnogostrukih *strategija razumijevanja* koje se također postupno automatiziraju i primjenjuju spontano i nesvjesno.“ (Čudina Obradović, 2000: 14). Dalje autoica navodi kako je put do razvijanja pismenosti dug, a započinje u ranoj predškolskoj dobi kada najvažniju ulogu najprije imaju roditelji, a kasnije odgojitelji preko razdoblja usvajanja dešifriranja. Nakon toga glavnu ulogu u tom procesu preuzima škola te se započinje proces za postupno osamostaljivanje učenika za preuzimanje upravljanja i usmjeravanja njihovog vlastitog procesa razvoja čitanja i pisanja. Autorica pri tom tablično prikazuje proces razvijanja vještina čitanja i pisanja koji je podijeljen u razdoblja: predškolsko čitanje, početno čitanje, prijelazno razdoblje i zrelo čitanje. Tablice 1. i 2. prikazuju razliku procesa koji se odvijaju u razdobljima usvajanja čitanja.

Tablica 1. Razdoblja razvijanje vještina čitanja i pisanja (glasovna osjetljivost)¹

PREDŠKOLSKO ČITANJE (2 – 6 godina)	POČETNO ČITANJE (I. razred)	PRIJELAZNO RAZDOBLJE (II. razred)	ZRELO ČITANJE (III. razred)
Glavni proces: Priprema za čitanje	Glavni proces: Dešifriranje/ šifriranje	Glavni proces: Dešifriranje/šifriranje uz automatizirano slijevanje	Glavni proces: Automatizacija
Razvoj sluha (glasovna osjetljivost)			
Dijete: - čuje glasove u riječi - raspoznaje glasove - uočava sličnosti (rima) - uočava prvi glas - slijeva prvi glas s ostatkom riječi	Dijete: - rastavlja riječ - sastavlja riječ - čuje svaki glas - poznaje znak za svaki glas (slova) - zamjenjuje glasove slovima i obrnuto	Dijete: - zamjenjuje glasove slovima i obrnuto - provodi automatsko slijevanje - prepoznaje kao cjeline poznate riječi i dijelove rečenice	Dijete: - automatski prepoznaje cijele riječi i cjelinu rečenice - povezuje riječi u rečenice - održava melodiju rečenice - naglašava bitan dio rečenice - raščlanjuje na dijelove samo potpuno nepoznate riječi

Tablica 2. Razdoblja razvijanja vještina čitanja i pisanja (razumijevanje)²

PREDŠKOLSKO ČITANJE (2 – 6 GODINA)	POČETNO ČITANJE (I. razred)	PRIJELAZNO RAZDOBLJE (II. razred)	ZRELO ČITANJE (III. razred)
Glavni proces: Priprema za čitanje	Glavni proces: Dešifriranje/ šifriranje	Glavni proces: Dešifriranje/ šifriranje uz automatizirano slijevanje	Glavni proces: Automatizacija
Razvoj govora			
Dijete: - razgovara - razumije priču - prepričava priču	Dijete: - razumije riječi - povezuje riječi rečenice - razumije cjelinu teksta	Dijete: - razumije riječi - povezuje riječi u rečenice - razumije cjelinu teksta - razumije poruku, humor i strukturu priče	Dijete: Slobodno je napora dešifriranja (automatizacija), pa je usmjereno na sadržaj.

¹ Tablica preuzeta iz knjige Mire Čudine-Obradović *Kad kraljevna piše kraljeviću*, Zagreb, 2000, str. 15.

² Tablica preuzeta iz knjige Mire Čudine-Obradović *Kad kraljevna piše kraljeviću*, Zagreb, 2000, str. 15.

5.1. Predškolsko čitanje

Predškolsko čitanje predstavlja prvo razdoblje u kojemu dijete započinje svoj put prema ostvarenju toga da postane zreli čitatelj. To je razdoblje koje traje od djetetove 2. godine do 6. godine života. Glavni proces predškolskog čitanja sama je priprema za čitanje. Čudina-Obradović (2000) navodi temeljne aktivnosti kojima okolina posreduje pri stjecanju čitačke vještine u ovom razdoblju kao: briga za razvoj sluha i glasovne osjetljivosti, briga za razvoj govora i razumijevanje smisla i briga za upoznavanje veze glas – slovo (pred kraj predškolskog razdoblja). Aktivnosti koje omogućuju taj razvoj prikazane su tablično.

Tablica 3. Aktivnosti za razvoj vještine čitanja u predškolskom razdoblju³

AKTIVNOSTI ZA RAZVOJ SLUHA I GLASOVNE OSJETLJIVOSTI	AKTIVNOSTI ZA RAZVOJ GOVORA I RAZUMIJEVANJE SMISLA	AKTIVNOSTI ZA UPOZNAVANJE VEZE GLAS - SLOVO
<ul style="list-style-type: none">- briga za zdravlje slušnog aparata- igre zvukovima- igre rimom- pronalaženje prvog i zadnjeg glasa u riječi- igre riječima	<ul style="list-style-type: none">- razgovor za stolom, u šetnji, pri zajedničkom gledanju TV-emisija- govorne dramatizacije- pričanje žive priče- čitanje slikovnice bez riječi- pisanje priče po dječjem diktatu/čitanje djetetu- zajedničko čitanje slikovnica- dijaloško čitanje slikovnica- prepoznavanje natpisa u okruženju	<ul style="list-style-type: none">- razgledavanje abecednih knjiga- igranje pokretnim slovima (kocke, kartoni, magneti...)- povezivanje glasa i slova (glasovno-slovne kartice)- hrabrenje vlastitog djetetovog potpisivanja- hrabrenje odašiljanja pisane poruke

5.2. Početno čitanje

Razdoblje početnog čitanja započinje s djetetovim polaskom u prvi razred osnovne škole. Visinko u knjizi *Čitanje: poučavanje i učenje* (2014: 74) navodi kako početno čitanje „obilježava početak prvoga obrazovnog ciklusa i koje je odlučujuće za razvoj čitačkih sposobnosti i vještina.“

„Temeljne aktivnosti kojima škola posreduje čitačke vještine jesu:

³ Aktivnosti kategorizirane u tablicu prema podjeli u knjizi Mire Čudine-Obradović *Kad kraljevna piše kraljeviću*, Zagreb, 2000, str. 17.

- provjera i nadoknada predškolskih čitačkih vještina
- provjera i razvijanje glasovne osjetljivosti
- razvijanje razumijevanja
- vježbanje primjene abecednog načela
- razvijanje i potpora čitačke motivacije“ (Čudina-Obradović, 2000: 18)

Provjera i nadoknada predčitačkih vještina odnosi se na razvijenost govora, prostorne orijentacije u tekstu, prepoznavanje vizualnih jedinica u tekstu i razvijenost glasovne osjetljivosti. Nakon rezultata provjere predčitačkih vještina u skladu s rezultatima sastavlja se program nadoknade i napredovanja svakog pojedinog učenika tako da dijete polazi od razine na kojoj se nalazilo na početku razreda. (Čudina-Obradović, 2000).

„Od samoga početka učenja nastojimo razvijati čitanje s razumijevanjem, kojim ćemo se baviti tijekom svih obrazovnih ciklusa. Čitanje s razumijevanjem svojevrsni je nadređeni pojam svemu onome što vježbama činimo u razvijanju čitalačkih sposobnosti i vještina.“ (Visinsko, 2014: 76). Čudina-Obradović (2000) navodi kako se razvijanje razumijevanja vrlo često zanemaruje tijekom intenzivnog učenja dešifriranja, ali to se nikako ne bi trebalo događati ako imamo u vidu cjelovitost čitačkog procesa. Zato uvijek treba učenicima za čitanje davati tekst koji je sadržajem njima primjeren, smislen i zanimljiv, a uz to ustrajati što više u naglašavanju smisla teksta. Za početno razvijanje razumijevanja usmenog i pisanog govora autorica navodi da mogu poslužiti sljedeće aktivnosti: igre dramatizacije, igra trgovine ili banke uz upotrebu natpisa i teksta, slušanje i reproduciranje žive priče, čitanje i prepričavanje slikovnice, smišljanje drugog završetka priče, traženje podataka u tisku, itd.

Razvijanje glasovne osjetljivosti također je ponekad zanemarena aktivnost u školi budući da se smatra kako je stečena u predškolskom razdoblju. Uz to se zanemaruje i iz razloga što se smatra kako je dovoljno samo glasovno osvješćivanje, a da će učenici kasnije sami razvijati govornu osjetljivost. Praksa ipak pokazuje suprotno. Kod nekih učenika glasovna se osjetljivost razvija i do kraja 4. razreda. Stoga je učenicima potrebna stalna vježba i praćenje. Postoje aktivnosti koje su korisne za razvoj glasovne osjetljivosti, a to su: svi oblici vježbe rastavljanja i sastavljanja riječi na glasove, igre rime, igre aliteracije, igre razvrstavanja prema prvom ili zadnjem glasu, glasovna raščlamba i povezivanje glasa sa slovom, itd. Aktivnosti se trebaju nastavljati tijekom cijele godine pa i u starijim razredima.

5.3. Zrelo čitanje

Faza zrelog čitanja započinje nakon automatizacije dešifriranja i šifriranja, a to se kod većine učenika javlja u trećem razredu osnovne škole. U toj fazi najvažniji su postupci okoline za razvijanje čitačke motivacije kao i za poticanje izvanškolskog čitanja. Učenika se upućuje na samostalnu primjenu strategija čitanja i nastoji se izgraditi želju za samostalnim čitanjem za vlastito uživanje, traženje podataka iz različitih izvora, širenje znanja ili traženje argumenata u pisanim materijalima. S vremenom sve više se smanjuje posredovanje učitelja pa tako i roditelja dok se povećava važnost rasprave s učnikom o pročitanim sadržajima. Pri tome treba voditi računa i o tome kako sve do 4. razreda može se očekivati razvoj govorne osjetljivosti pa ne treba zapustiti ni taj aspekt aktivnosti, iako će i on biti bolji i brži ako učenik više samostalno čita. (Čudina-Obradović, 2000).

6. ČITAČKE VJEŠTINE

Čitačke vještine u najužem smislu odnose se na primjenu abecednog načela. Prvi korak u djetetovom učenju kako čitati, negdje između 7. i 8. godine, jeste da dijete najprije nauči kako izgledaju grafičke zamjene za svaki glas, odnosno slova. Nakon toga dijete uči šifriranje i dešifriranje glasova i njihovih sklopova – riječi uz pomoć slova. Kasnije, vježbanjem tog procesa šifriranja i dešifriranja, odnosno čitanja i pisanja, ti procesi počinju se automatizirati, a pozornost djeteta prebacuje se na smisao cjeline riječi i rečenice. Nakon što je abecedno načelo automatizirano usvajaju se nove čitačke vještine: prepoznavanje velikih i malih slova, semantičko znanje (osjetljivost za značenjske razlike proizašle iz gramatičkih oblika), sintaktičko znanje (osjetljivost za razlike proizašle iz poretka riječi u rečenici) i pravopisne konvencije. U toj dobi, između 8. i 9. godine djetetova života, automatizacija šifriranja i dešifriranja sve je bolja pa djeca mogu punu pozornost obratiti na ono što čitaju. Tada polako nestaje i potreba za gotovom ilustracijom jer djeca postaju sposobna za samostalno zamišljanje i predočavanje. Međutim, poučavanje čitanja, nikako ne smije biti sustavno, mehaničko poučavanje, nego treba proizlaziti iz dječjih aktivnosti i igre, te komunikacije s odraslima. (Čudina-Obradović, 2008).

6.1. Razvijanje čitačkih vještina

„U razvojnom pristupu učenja čitanja prihvaća se istodobno postojanje niza čitačkih vještina višega ili nižega reda, ali i njihova velika međusobna prožetost i podređenost temeljnoj svrsi čitanja, a to je razumijevanje cjeline.“ (Čudina-Obradović, 2000:26). Proces čitanja autorica tako dijeli na zasebne vještine: govor, razumijevanje svrhe i oblika pisma, glasovna osjetljivost, primjena abecednog načela(dešifriranje), pisanje (šifriranje) i glatko čitanje s razumijevanjem. Pri tome treba stalno imati na umu kako su to zapravo paralelni procesi koji se međusobno prožimaju. Sve su jednako bitne za razvoj vještine čitanja jer ako u strukturi djetetova znanja manjka bilo koja od njih, dijete neće moći razviti cjelovitu vještinu čitanja. Nadalje su u knjizi opisane čitačke vještine prema njihovom približnom razvojnom redoslijedu kako bi učitelji lakše mogli uočiti slabosti kod učenika i organizirati intenzivno vježbanje upravo tog područja u kojem je učenik slab.

6.1.1 Razvijanje govora

Djetetov je govor vrlo važan u svi fazama razvoja čitanja. Dijete tako treba najprije imati razvijen rječnik kako bi moglo razumjeti da je sintezom glasova izreklo riječ. Čudina-Obradović navodi tako primjer riječi *bor*, gdje je sintezom glasoba *b o r*, dijete izreklo riječ koja označava ono okićeno u domu za vrijeme Božića. Ali, ako dijete kaže riječ *m a k*, a cvijet mak ne postoji u njegovom iskustvu ta će riječ za njega možda ostati samo spoj triju glasova. „Prema tome, razvijen je rječnik temelj na koji će se nadograđivati pisane riječi u tekstu do kojih je dijete došlo postupkom raščlambe i sinteze riječi.“ (Čudina-Obradović:2000: 27). Razvijen govor u uporabi rečenice i pravilne sintakse, nadalje objašnjava autorica, preduvjet je kako bi dijete moglo razumjeti cjelinu rečenice i priče i samo dešifriranje usmjeriti na izgradnju značenja teksta.

6.1.2. Poticanje govora u školi

Razvijen govor predstavlja neophodan preduvjet za razumijevanje pisanog teksta, a još više i za pisanje novog teksta. Kako bi djeca postala pismena, moraju znati i razumjeti kako se izgovorenim rečenicama izražava misao i kako se izgovorene ili zamišljene rečenice pretaču u pisani tekst. Neka djeca dolaze u školu s potpunim razumijevanjem govora, pretakanja tog govora u pismo te bogatog aktivnog i pasivnog rječnika. Djeca su to u čijim se domovima razgovara, a roditelji nemaju glavnu riječ, nego obraćaju pozornost na dječje izjave. Također, to su djeca u čijim se obiteljima čitaju knjige, pričaju priče ili igraju igre riječima, pričama ili dramatizacijom. Ali nasuprot takvoj djeci, mnoga djeca u školu dolaze iz obitelji u kojima okruženje i nije tako poticajno za razvoj govora. Takva djeca ne razumiju smisao izgovorenoga ili pročitanaoga teksta, oskudnog su rječnika i ne sudjeluju rado u govornim aktivnostima u školi. Uz to postoje i djeca koja zbog stidljivosti ili osobnosti ne sudjeluju dovoljno u govornim aktivnostima te tako nemaju mogućnosti dalje razvijati govorno izražavanje. Posebno zbog te dvije skupine djece važno je u školi osmisliti poticaje za samostalnu produkciju govora i pisanja. (Čudina Obradović, 2000).

Nekoliko je postupaka pomoću kojih učitelji mogu poticati razvoj govornog izražavanja u svojim razredima, a to su pohvala govora, proširenje djetetova izričaja, ponavljanje djetetova

izričaja, pitanje otvorenoga tipa i stanka očekivanja. (McNeill, 1997, prema Čudina Obradović, 2000)

Nakon toga slijede aktivnosti: prepričavanje priča, pričanje priča, smišljanje priča i kreativne igre s pričama. (Čudina-Obradović, 2000).

7. ČITATELJSKA MOTIVACIJA

„U najširem smislu smatramo da je za čitanje motivirano ono dijete koje ima pozitivan stav prema čitanju, a to znači da voli čitati, čitanje mu je poželjna aktivnost, spontano započinje čitati i čita u slobodno vrijeme, tj. izvan škole.“ (Čudina-Obradović, 2000: 155).

Čitanje, za razliku od govora, nije spontana aktivnost koju usvajamo upijajući iz okoline. Učenje zbog toga mora biti namjerna, posebno organizirana aktivnost koja zahtijeva pozornost, vizualno i slušno pamćenje i istodobno razmišljanje o značenju riječi i rečenica. Dijete tako treba biti motivirano za poduzimanje te teške i djeci često dosadne aktivnosti. U stvaranju čitačke motivacije kod djeteta veliku ulogu igraju osobe iz njegova najbližeg okruženja, prije svega roditelji i obitelj, a zatim škola. (Čudina-Obradović, 2000).

7.1. Uloga roditelja/obitelji

Polaskom djeteta u školu mnogi roditelji krivo zaključuju kako je njihova briga za djetetovo čitanje prestala. Ali upravo suprotno, brže i kvalitetnije stječu čitalačke vještine ona djeca čiji roditelji nastavljaju s brigom za njihov čitački razvoj i nakon polaska u školu. Znatno veću uspješnost u učenju čitanja, a i bolji školski uspjeh, imaju djeca čiji roditelji aktivno pomažu u učenju čitanja u prvom razredu. Svi oblici pomoći kod kuće korisni su, a najbitnije je da roditelji čitaju djetetu, slušaju dijete kada čita, često čitaju zajedno s njim, pričaju priče, razgovaraju o pričama i zajedno ponavljaju pjesmice. Glasno čitanje djeteta i vrijeme koje dijete provodi s knjigama važni su čimbenici kasnijeg školskog uspjeha. Pri tome je vrlo važno i neposredno sudjelovanje roditelja u čitanju djeteta. Najjednostavnija je metoda svakodnevno slušanje djeteta dok čita kod kuće. Vrlo se učinkovitim pokazalo i naizmjenično čitanje djeteta i roditelja, a najučinkovitijim kada roditelj i dijete istodobno čitaju na glas. Time se ubrzava usvajanje čitanja jer dijete dobiva neposrednu obavijest o tome gdje je pogriješilo i kako je trebalo pročitati. Pri tome roditelji trebaju voditi računa o stvaranju kvalitetnog ozračja učenja. Ono treba biti vedro i opušteno. Roditelji ne smiju pokazati znakove nestrpljenja, vremenske stiske, nezadovoljstvo ili razočaranje postignutim. Neuspjeh i sve poteškoće treba promatrati kao privremene i normalne pojave tijekom procesa učenja. Važno je pri tome hrabrenje, izbjegavanje kritika i dopuštanje djetetu dovoljno vremena. Najoptimalniji razvoj čitanja kod

djeteta postiže se svakako kvalitetnom i sustavnom suradnjom između roditelja i učitelja u školi. (Čudina-Obradović, 2008).

7.2. Uloga škole

Razvijanje je motivacije složeni proces budući da na učeničku motivaciju za učenje čitanja djeluju mnogi čimbenici. Autorica Čudina-Obradović (2000) navodi četiri istaknuta aspekta razrednog ozračja koje doprinosi razvoju motivacije kod učenika.

Prvi aspekt motivirajuće je razredno ozračje u kojem djeca sebe doživljavaju kao samostalne pisce i čitatelje. Učenici tako sudjeluju u čitanju priče, postavljanju pitanja, pisanju dnevnika i izradi vlastitih knjiga. Pri tome se potiče samostalna aktivnost učenika bez obzira koliko je ona tada nezrela.

Drugi aspekt odnosi se na to da su učenici i učitelji zajedno „vlasnici znanja“ te se cijeni svako dječje mišljenje i interpretacija bez obzira koliko obična i „dječja“ bila.

Treći aspekt odnosi se na cjelokupno učenje šifriranja i dešifriranja koje se povezuje s razumijevanjem i objašnjenjem smisla i značenja.

Četvrti je aspekt razrednog ozračja koje potiče motivaciju kod učenika suradničko učenje. Potiče se suradnički oblik učenja koji podrazumijeva skupine od 3 ili 4 učenika koji zajednički rade na zadatku. Teme su redovno one koje zanimaju djecu. Važno je stvoriti takvo ozračje koje je pogodno za rad jer ono doprinosi stvaranju motivacije kod djece u fazi dešifriranja i šifriranja koja je sama po sebi za njih mukotrpa i vrlo često dosadna.

8. ČITANJE U NASTAVI HRVATSKOG JEZIKA

„Usvajanje vještine čitanja najvažniji je zadatak djeteta u početnom školovanju i svladavanje tog zadatka otvara mu put za gotovo sve kasnije učenje.“ (Čudina-Obradović, 2008: 17).

Čitanje je jedna od temeljnih zadaća nastave hrvatskog jezika jer je pretpostavka za kasnije funkcionalno i kreativno bavljenje jezikom i književnošću. Također, čitanje je temeljna intelektualna vještina za uspješno djelovanje u suvremnom svijetu. Težak (1996) navodi kako čitanje ostaje jedan od temeljnih sadržaja nastave Hrvatskog jezika i u eri elektronskih medija. Ne osporavajući činjenicu kako su novi komunikacijski mediji suzili djelokrug knjige, autor ističe kako joj u isto vrijeme i pribavljaju novu publiku jer televizija, video i film uvelike pridonose popularizaciji knjige, a pri tom i sami zahtijevaju sposobnost čitanja i razumijevanja pisane riječi. Kobola u knjizi *Unapređivanje čitanja u osnovnoj školi* (1977) daje osvrt na prvo širenje masovnih medija i tvrdi kako je tiskana riječ ipak nenadomjestivo sredstvo učenja: „S pojavom pisma nije izumro govor, s pojavom radija i filma kazalište nije izgubilo svoju publiku, niti su s pojavom televizije eliminirani štampa, film, radio, kazalište itd. Prema tome, *tiskana riječ ostaje prijeko potreban izvor informiranja i nenadomjestivo sredstvo učenja.*“ Kobola (1977) također obrazlaže kako pravo čitanje znači udublјivanje u određenu materiju te kako ostala sredstva masovnog komuniciranja nemaju tu mogućnosti budući da im je glavni cilj određeni stupanj informiranja. Čitanje je, tako, proces koji se sastoji u shvaćanju smisla napisanih riječi. Slično govori i Umberto Eco u svom predavanju *Od interneta do Gutemberga* (1996): „Knjige će i dalje biti nezamjenjive, ne samo za književnost nego i uvijek kada treba pažljivo čitati, ne samo da bi se dobila obavijest nego i da bi se o knjizi razmišljalo i promišljalo.“ (Eco, 1996: 7, prema Visinko, 2014). Karol Visinko navodi i kako u vremenu digitalnih medija teško da ćemo se odreći nekih sastavnica tradicionalnog poučavanja i učenja te da ćemo teško u potpunosti prepustiti interpretativno čitanje medijskim izvedbama napuštajući tako živu riječ i izravni susret s književnoumjetničkom rječju. „Sve zanimljivosti multimedijских transpozicija umjetničkih stvarnosti ne mogu zamijeniti iskustva primarne literarne komunikacije koju razvijamo tijekom školskih interpretacija, osobito u prva tri obrazovna ciklusa.“⁴ (Visinko, 2014). Pri tome Visinko kaže da to ne znači da novi odgojno-

⁴ Prema Nacionalnom okvirnom kurikulumu u skladu s razvojnim fazama učenika, razlikujemo četiri obrazovna ciklusa. Prvi obrazovni ciklus odnosi se na razrednu nastavu, drugi obrazovni ciklus obuhvaća peti i šesti razred, treći obrazovni ciklus su sedmi i osmi razred, dok su četvrti obrazovni ciklus prvi i drugi razred srednjih strukovnih i umjetničkih škola. U gimnazijama četvrti obrazovni ciklus obuhvaća sva četiri razreda. (Nacionalni okvirni kurikulum, 2011: 31)

obrazovni proces ne treba biti obogaćen funkcionalnim uključivanjem suvremene informacijsko-komunikacijske tehnologije, nego zadovoljavajući nove potrebe, nova vrsta obrazovanja treba sadržavati obilježja, kako to navodi Eco, i tradicionalnog i multimedijskog poučavanja. Govoreći o vještini čitanja Čudina-Obradović (2014: 9) u knjzi *Psihologija čitanja* navodi: „To je vještina bez koje moderni čovjek ne može i važno je usvojiti je u dječjoj dobi jer na toj vještini počiva u velikoj mjeri djetetova spoznaja svijeta i mogućnost budućega profesionalnog osposobljavanja.“

Prema *Nacionalnom okvirnom kurikulumu* očekivana postignuća za učenike u prvom odgojno-obrazovnom ciklusu koja se odnose na čitanje podijeljena su u 5 kategorija: pripremanje za čitanje, primjenjivanje strategija za čitanje, razumijevanje različitih vrsta tekstova (tradicionalni i elektronički oblik), čitanje iz potrebe, sa zanimanjem i zadovoljstvom te upoznavanje i poštivanje hrvatske kulture, kultura nacionalnih manjina u Republici Hrvatskoj i drugih kultura. (Nacionalni okvirni kurikulum, 2011: 59).

Uz Nacionalni okvirni program, zadaće čitateljskog odgoja iskazane su i u *Nastavnom planu i programu za osnovnu školu*. U prvom se razredu posebno ističe nastavno područje *Početno čitanje i pisanje* uz napomenu kako je to osobitnost prvoga razreda i provodi se tijekom cijele godine. (Nastavni plan i program za osnovnu školu, 2006: 26).

Kako bi se što učinkovitije ostvarili ciljevi i zadaće kako čitateljskog odgoja i obrazovanja tako i opći ciljevi odgoja i obrazovanja, važno je omogućiti učenicima kvalitetno i motivirajuće čitateljsko ozračje. Rosandić (2005) opisuje nekoliko načina poticanja čitanja, a među njima su: objavljivanje najistaknutijeg čitatelja u školi (na panou u hodniku ili knjižnici uz ime i fotografiju učenika), reklamiranje knjiga u razredu (učenici samostalno preporučuju jednom tjedno knjigu koju su pročitali), organiziranje čitateljskih olimpijada, kvizova te čitateljska putovnica.

8.1. Čitateljska putovnica

Učenik osnovne škole, najprije se susreće, kako je do sada već navedeno, s teškim i složenim procesom usvajanja vještine čitanja. Tek kontinuiranim radom, u budućnosti, postat će izgrađeni čitatelj. O tome hoće li se osposobiti za samostalno čitanje te stvoriti naviku čitanja,

ovisi i o učiteljevu pristupu te čitateljskom ozračju u školi jer su to uvjeti koji doprinose razvijanju kulture čitanja kod učenika. (Badić, 2010).

Čitateljska je putovnica jedan od didaktičkih dokumenata koji služi za poticanje, praćenje i vrednovanje postignuća u čitanju književnoumjetničkih tekstova. Rabi se za poticanje, praćenje i mjerenje postignuća u čitanju nefikcijskih tekstova. Svaki učenik uspostavlja svoju čitateljsku putovnicu za svaki razred, od drugog razreda osnovne škole do završnog razreda srednje škole. Ona je tako učeniku svojevrsna suputnica tijekom školovanja i čitateljskog odrastanja. Kao školski dokument sadrži osobne podatke o učeniku, razred, školsku godinu i školu. (Rosandić, 2005).

Rosandić (2005: 194) navodi kako osim osobnih podataka čitateljska putovnica sadrži i tekst kojim se obraća učeniku kao čitatelju i na taj način upoznaje ga sa svrhom i načinom korištenja:

Kad želimo putovati u neku drugu zemlju, moramo imati putovnicu. Sa čitateljskom putovnicom putujemo u carstvo knjiga, u sve dijelove svijeta, tehnike, prirode, umjetnosti, u prošlost i budućnost, u život najrazličitijih ljudi i naroda.

Pravi čitatelj/prava čitateljica uživa u tom carstvu. Raduje se svakom novom otkriću, novoj spoznaji. Knjiga je tvoja suputnica. S njom putuješ u prostore u kojima nikada nisi bio/nisi bila, u vrijeme prošlo i buduće, u neograničene prostore mašte. Upoznaješ nove likove, sklapaš nova prijateljstva. Postaješ duhovno bogatiji/bogatija.

Čitateljska putovnica tako zauzima posebno mjesto u razvijanju čitateljskog ozračja u razredu. Sadrži još i podatke o postignućima svakog učenika kao što su broj pročitanih knjiga te ocjene za svaku pročitano knjigu. Isticanjem razredne čitateljske putovnice potiče se zanimanje za čitanje i natjecateljski duh. Podatci se tako iz razredne čitateljske putovnice rabe za prosuđivanje ukusa i čitateljske kompetencije. Razrednu čitateljsku putovnicu oblikuju sami učenici u suradnji s učiteljem. Ocjene se iskazuju brojčano od 1 do 5 ili riječima: sviđa mi se, osobito mi se sviđa, želim je čitati ponovno i ne sviđa mi se. Osim razredne čitateljske putovnice stvara se tako i školska čitateljska putovnica koja se objavljuje na istaknutom mjestu u školskoj zgradi ili u školskoj knjižnici. (Rosandić, 2005).

9. METODE POTICANJA ČITATELJSKIH VJEŠTINA

Prema *Nacionalnom okvirnom kurikulumu*, među očekivanim postignućima na kraju obrazovnih ciklusa stoji i kako učenici trebaju steći zanimanje i pozitivan odnos prema čitanju u međudjelatnoj didaktičkoj situaciji i izvan nje. (Nacionalni okvirni kurikulum, 2011). Hoće li čitanje predstavljati učenicima samo dosadnu aktivnost ili pak nešto zanimljivo i uzbudljivo ovisi u velikoj mjeri o učiteljevu pristupu i načinu rada. Među dugoročnim ciljevima koje si svaki učitelj treba postaviti na satima književnosti, a koji su vezani uz čitanje svakako trebaju biti i ciljevi razvoja ljubavi prema čitanju. Učitelj treba kod učenika kontinuirano razvijati interes, ljubav prema čitanju i samu kulturu čitanja kako bi učenik u budućnosti mogao postati izgrađeni čitatelj. Hoće li učenik stvarati naviku čitanja i hoće li se osposobiti za samostalno čitanje i recepciju djela ovisi o načinima i metodama rada kojima se učitelj koristi za vrijeme nastave. U vrijeme opće krize čitanja uistinu nije lako motivirati učenike da im čitanje postane omiljena aktivnost, a pred učiteljima nije lak posao. Današnje se generacije sve više okreću novim izvorima zabave, a zanimanje za knjigom i čitanjem sve više slabi. U tom procesu ključnu ulogu ima učitelj koji osluškivanjem potreba svojih učenika i primjerenim odabirom nastavnih metoda može utjecati na razvoj čitačke motivacije kod učenika. Koristeći se što raznolikijim i zanimljivijim metodama čitanja, učitelj može probuditi želju i znatiželju učenika za čitanjem.

U nastavku rada opisane su neke aktivnosti koje pomažu pri motivaciji učenika na čitanje.

9.1 Prepričavanje priča

Prepričavanje je priče aktivnost koja slijedi nakon zajedničkog čitanja priče. Od učenika treba tražiti da samostalno prepriča priču. U početku je ta aktivnost učeniku izrazito teška zbog njegova oskudnog rječnika i brzog zaboravljanja sadržaja. Zbog toga treba koristiti domišljate načine koji pomažu djetetu da ne zaboravi cjelinu priče i da poveže početak, sredinu i kraj priče. Za to mogu poslužiti aktivnosti: *živa priča*, *četiri slike-priča*, *knjižni pano*, *tuljac priča*, *svitak priča*, *flaneograf s likovima priče*, i dr. Važno je maštovito i domišljati pristupiti problemu. (Čudina-Obradović, 2000).

9.1.1 Knjižni pano

Aktivnost *knjižni pano* sastoji se od tri do pet slika odnosno ilustracija koje opisuju najvažnije događaje i likove u nekoj priči. Najprije učiteljica zajedno s učenicima čita priču, a nakon toga zajedno učenici s učiteljicom određuju koji događaj je glavni na početku, sredini i kraju priče. Zatim učenici izrađuju ilustracije događaja koje su izdvojili kao glavne. Kada su učenici gotovi s ilustriranjem odabiru se najjasnije ilustracije i potom lijepe na tvrđi karton u boji te se pravilnim redoslijedom postavljaju na pano. Učenicima ilustracije tada služe kao podsjetnik za prepričavanje priče. Aktivnost *knjižni pano* na taj način čitanje pretvara u aktivni oblik čitanja i motivira učenike na ponovno čitanje i prepričavanje. Prazan pano već unaprijed pripremljen za ovu aktivnost može tako stalno biti postavljen na zidu, a da se na njemu nalaze male vješalice, štipaljke, traka stiropora u koju se mogu pričvrstiti čavlići ili sami čavlići na koje se mogu vješati ilustracije. Postavljanje ilustracija može se najprije postaviti točnim redoslijedom, a kasnije obrnutim redoslijedom, izmiješano ili bez posljednje ilustracije kako bi učenici mogli osmisliti novi završetak priče. Moguće je napraviti i pokretni pano na nekoj pomičnoj vješalici ili s užetom i vješalicama između dva na dnu otežana uspravna štapa. Pokretni pano je moguće tako postavljati u razne dijelove razreda i raditi ili s cijelim razredom ili samo sa skupinom djece. (Čudina-Obradović, 2000).

9.1.2. Tuljac – priča

Tuljac-priča ili *priča-savijača* je vrlo slična *knjižnom panou*, ali je dramatičnija za pripovijedanje. Može ju najprije izraditi učitelj potičući tako učenike na prepričavanje. Nakon toga svaki učenik može napraviti svoju *tuljac-priču* i ispričati je ostalim učenicima u razredu ili članovima svoje obitelji kod kuće. Izrađuje se na način da se niz crteža odijeli okomitom crtom na komadu tanjeg kartona. Crteži su poredani s lijeva na desno i prikazuju važne događaje u priči. Postupnim odmatanjem tuljca odvija se i pričanje priče. Karton na kojem nalaze se crteži potrebno je na lijevom rubu pričvrstiti na podlogu. Postoji nekoliko načina pričvršćivanja. Prvi je način da se na lijevom rubu kartona izbuše otvori te se na podlozi kao što je pano ili stiropor ploča zabiju čavlići koji su istom razmaku kao i rupice na kartonu. Drugi je način da se na rub umetnu štipaljke koje su prethodno okomito pričvršćene za podlogu. Štipaljke trebaju čvrsto biti pričvršćene za podlogu kako se papir ne bi izvlačio učeniku dok polako rastvara

priču. Treći je način da se lijevi rub odmah čavličima pričvrsti na podlogu kao što je drveni ili stiroporski pano. Nakon tehničke pripreme *tuljac-priče*, postavljamo ju na stol ili pod učionice i tada je sadržajno dopunjavamo. Podijelimo tada priču na „epizode“ odnosno glavne događaje u priči. Svaku epizodu treba prikazivati jasan i dovoljno velik crtež prizora iz priče. Za izradu crteža ili slika prikladni su tekstilni ili papirni kolaži, flomasteri ili slikanje temperom. Kada je *tuljac-priča* i likovno i tehnički pripremljena, savija se u savijaču. Savijanje se započinje od desnog kraja prema lijevom. Kada je načinjen tuljac, stavlja se gumena, svilena ili neka druga trakica koja će držati tuljac u savijenom obliku. Nakon što je tuljac potpuno gotov prelazi se na prepričavanje priče. Učenik prije prepričavanja treba najaviti priču i naslov. Pri tome služi se osvjetljenjem, glazbom ili glasom kako bi najavio dramatičnost priče. Zatim učenik spušta trakicu na dno tuljca te pričvršćuje tuljac na podlogu lijevim rubom i uz prisutnu i naglašenu tajanstvenost odmata papir postupno te opisuje i komentira prizor po prizor iz priče. (Čudina-Obradović, 2000).

9.1.3. Svitak priča

Umanjeni oblik *tuljac-priče* predstavlja *svitak priča* i pogodna je i za individualno prepričavanje. Slično kao i srednjovjekovni oblik pisanoga teksta izrađuje se na dugačkoj traci papira. Nakon zajedničkog čitanja, dijeli se priča na epizode koje predstavljaju glavne događaje. Traka se tada savija u svitak i učenik pomoću nje prepričava priču učeniku u razredu ili roditeljima kod kuće. Isto tako, ako svaki učenik načini svoj svitak, svici svih učenika stavljaju se u kutiju zavezani trakom ili gumicom koja će ih držati u svitku. Tada učenici izabiru svitak koji žele i prema njemu prepričavaju priču. (Čudina-Obradović, 2000).

9.1.4. Audio-priča

Učenicima je uvijek zanimljivo slušanje snimljene priče. Poželjno je samostalno snimiti kraću priču usklađujući govorni tekst s tekstom u slikovnici. Pri snimanju mogu se koristiti zvučni efekti, a posebno je važno dodati zvučni signal za početak i kraj stranice i dodati svoja upozorenja i objašnjenja malo drugačijim glasom. Tako djeca mogu slušati snimljeni tekst kod kuće samostalno ili u razredu zajedno s ostalim učenicima i pri tome pratiti tekst u priči ili

slikovnici. Nakon slušanja treba organizirati još neke aktivnosti kao što su izrada ilustracija za knjižni pano i prepričavanje po knjižnom panou, izrada slika, modela, figurica za opis glavnih likova, itd. Učitelj pri samom odabiru ilustracija mora pomoći djetetu uzimajući u obzir kapacitet pamćenja djece te dobi. Iz tog razloga preporučljivo je odabirati kratke i jasne priče s jednostavnom radnjom i izrazitom podjelom na početak, sredinu i kraj. (Čudina-Obradović, 2000).

9.2. Pričanje priča

Učenici, nakon što su uočili i savladali uobičajeni oblik priče koji podrazumijeva početak, sredinu i kraj, likove priča, karakterizaciju i donekle kulminaciju i rasplet, prelaze na slobodniji oblik pričanja. Nakon faze prepričavanja pogodno je započeti pričanje priča bez čitanja. „Valja učenicima objasniti da nisu sve priče u knjigama, nego da su one i u glavama ljudi – osobito priče o vlastitim i obiteljskim događajima koje se prepričavaju u obitelji tijekom generacija.“ (Čudina-Obradović, 2000: 36). Za olakšano dosjećanje i lakoću pripovijedanja tih priča koje učenici „nose u glavi“ treba organizirati aktivnosti priča s prikladnim pomagalicama. Primjer takve aktivnosti je škrinjica s uspomnama. (Čudina-Obradović, 2000).

9.2.1. Škrinjica uspomena

Nastojeći potaknuti uživanje u slušanju i reprodukciji govorne priče bez pisanog teksta primjenjuju se različiti predmeti, odnosno uspomene koje se skupljaju u razrednoj *škrinjici uspomena*. Potrebno je najprije praznu kutiju ukrasiti po želji (oslikati temperom, kolaž papirom ili nekom drugom tehnikom) i u nju onda skupljati različite predmete/uspomene koji će poticati učenike na pričanje priče. To mogu biti predmeti ili sitnice iz svakodnevnog upotrebe, npr: gumbi, školjke, suveniri s putovanja, razglednice, stare igračke, fotografije i slično. U poseban dio kutije stavljaju se dodatni rekviziti koji će pomoći dočarati ugođaj priče. Npr, slamnati šešir za ljetni ugođaj, a kapa i rukavice za zimski ugođaj. Učitelj najprije pokaže učenicima kako se igra sa škrinjicom uspomena, a zatim učenici pričaju priče uz pomoć nje. Učitelj priča na način

da iz kutije izvadi jedan predmet i kao da ga on podsjeća na neki događaj ispriča o njemu priču s jasnim početkom, sredinom i krajem. Nakon toga učenici sami pričaju priču uz pomoć svojeg suvenira. Prije pričanja učitelj također treba pomoći učeniku da odabere rekvizit koji će mu pomoći postići ugođaj koji želi. (Čudina-Obradović, 2000).

9.3. Smišljanje priča

Pred učenika se postavlja zahtjev samostalnog pričanja priče nakon što je naučio temeljni oblik priče i uvježbao ispričati bitne dijelove radnje prateći likove u radnji. I pri tom koraku samostalnog pričanja priče treba učenicima prvo pružiti pomoć. Različiti pribori nam pomažu u tome, npr: *slikovnica bez teksta, priča na zemljovidu i četiri slike priča*.

9.3.1 Slikovnica bez teksta

Radnja priče nacrtana se ili naslika na nekoliko papira koji se tada uvežu u „slikovnicu“. Nakon što je načinjena slikovnica najprije učitelj „čita“ djetetu slikovnicu, točnije smišlja tekst za svaku sliku. Nakon učitelja, učenik uz pomoć slika u slikovnici priča radnju priče. Na tržištu postoji i priličan broj gotovih slikovnica bez teksta, jedna je od poznatijih *Pričaj* koju je načinio Dick Bruna.

9.3.2. Četiri slike – priča (Pričanje po nizu slika)

Aktivnost koja daje raznolikije mogućnosti od slikovnice bez teksta je aktivnost *Četiri slike – priča ili Pričanje po nizu slika*. Izvodi se tako da učitelj izreže četiri slike ili ih nacrtati te zalijepi na kartone u boji. Od učenika učitelj tada traži da složi slike i ispriča priču koja prikazuje događaje na slikama. Nakon što se učenik postupno priviknuo na takav način pričanja priče, učitelj postupno od njega traži da promijeni redoslijed slika i onda ispriča priču. Također,

poželjno je da učenik sam načini četiri slike koje će tada koristiti za pričanje priče ili ih dati drugom učeniku kako bi uz pomoć tih crteža ispričao priču. (Čudina-Obradović, 2000).

9.3.3. Priča na zemljovidu

Priča na zemljovidu nastaje tako da se na kartonu prvo nacrtaju zemljovid koji će biti korišten za priču. Izrađuje ga dijete s odraslom osobom, skupina djece ili dijete samo. Zemljovid se može nacrtati, naslikati ili se izrezane slike mogu zalijepiti. Zemljovid tako predstavlja okruženje u kojem se priča događa, a to može biti kraljevstvo, zoološki vrt, začarana šuma ili bilo što drugo što bi dijete moglo zanimati. Zatim, izrađuju se od plastelina ili otpadnog materijala likovi koji se kreću po tom zamišljenom svijetu prema priči koju smišlja samo dijete. (Čudina-Obradović, 2000).

9.3.4. Priča iz kutije

Potrebno je najprije uzeti nekoliko praznih kutija i u njih staviti po nekoliko različitih predmeta koji mogu potaknuti maštu kod djeteta. Dijete tada izabire kutiju i vadeći predmete iz nje priča priču na način da samo smišlja u kakvoj čudnoj priči su predmeti međusobno povezani. Kasnije prema stupnju napretka u pismenosti treba od učenika tražiti da ispriča, nacrtaju ili napišu i nacrtaju slikovnicu o toj priči koja je „zatvorena“ u kutiji. Dijete treba hrabriti i poticati da samo sastavi *kutija-priču* i da je ispriča ostalim učenicima u razredu ili članovima svoje obitelji kod kuće.

9.3.5. Kreativne igre s pričama

Nakon što djeca postignu slobodu u samostalnom pričanju priče ide se korak dalje i tada djeca počinju mijenjati elemente priče i kreativno se igrati kompozicijom, likovima, sadržajem i samim načinima stvaranja priče. Čudina-Obradović navodi da su neke od tih aktivnosti opisane u knjizi *Dosadno mi je – što da radim* (Školska knjiga, Zagreb, 1997) u poglavlju Rječju do priče. Ponuđeni su tako neki primjeri kreativnih igara: stvaranje završetka priče, stvaranje

priče u bojama, prijenosna priča s uvođenjem novog lika, zvučne priče, nastanak priče crtežom, prava priča pomoću zamišljanja nemogućeg i još mnoge druge igre. (Čudina-Obradović, 2000).

10. KORELACIJA U NASTAVI

Pojam *korelacija* definiran je u Rječniku hrvatskog jezika kao suodnos dvaju korelata, odnosno međuovisnost ili međuzavisnost dvaju korelata. (Anić, 2009).

Pojam korelacije često se upotrebljava u nastavi, ali ima mnogo dublji smisao koji se odnosi na povezivanje odgojno-obrazovnog procesa u harmoničnu cjelinu. U odgojno-obrazovnom sustavu predstavlja rad kojim učenici lakše usvajaju i povezuju znanja u zajedničku cjelinu. Na taj način učenici stječu znanja, vještine i navike s više razumijevanja. Korelacija se mora predvidjeti nastavnim planom i programom, a pri tome je važno znati koje je sadržaje najbolje međupredmetno povezati. (Salopek, 2012). Postojeći predmetni sustav koji je temelj današnjeg odgojno-obrazovnog procesa ne odražava potrebu suvremenog društva za interdisciplinarnošću, povezanošću različitih znanosti kako bi se izišlo iz tradicionalne zatvorenosti pojedinog nastavnog predmeta. S tim se javlja potreba za integracijom različitih sadržaja i područja znanja kako bi učenik cjelovito spoznao svijet. (Krumes Šimunović i Blekić, 2013). Prema *Okvirnom nacionalnom kurikulumu* objavljenom 2010. godine preporuka je rekonstrukcija nastavnih planova i predmetnih kurikula za osnovnu školu. Nastoji se tako afirmirati i uvesti međupredmetne teme koje nadilaze predmetnu specijalizaciju. (Nacionalni okvirni kurikulum, 2010, prema Krumes Šimunović i Blekić, 2013). Povezivanjem i suodnosom predmetnih sadržaja briše se predmetna ograničenost, a korelacijsko-integracijski sustav potiče unutarpredmetno i međupredmetno prožimanje i povezivanje sadržaja s ciljem integracije novog znanja u učenikovo spoznajno, emocionalno i životno iskustvo. Težište nastave tako se pomiče s nastave usmjerene na sadržaj na nastavu usmjerenu na učenika. (Krumes Šimunović i Blekić, 2013).

Miroslav Huzjak osvrćući se na pojam korelacije zaključuje: „Korelacija omogućava osvještavanje kako se svaki element odnosi prema nekom drugom kao treći prema četvrtom; stvaranje kozmosa iz kaosa, reda iz nereda, traženje smisla i svrhe postojanja.“ (Huzjak, 2001: 39).

10. 1. Međupredmetna korelacija Hrvatskog jezika i Likovne kulture

U povijesti je stara ideja o povezivanju i sjedinjavanju dvaju ili više predmeta u nastavi. Još je Komensky u 17. stoljeću tvrdio: „Sve što ima veze, treba predavati povezano.“ (Diklić, 1986: 221-222, prema Lučić, 2005). Kurt Fror zagovara uvođenje umjetničkih izražajnih sredstava u nastavni proces. On polazi od mogućnosti i govori kako treba u nastavi prepletati dječje likovno izražavanje s verbalnom komunikacijom. Uvjeren je kako svaku sliku treba interpretirati riječima, ali i sama slika interpretira predočenu vrednotu snagom svojega umjetničkog izraza. (Pranjić, 1999, prema Lučić, 2005).

Rezultat uspješna poticanja književnoumjetničkim tekstom učenikov je likovni ostvaraj koji se može oblikovati samo u njegovoj mašti. Nekada je učeniku lakše izraziti se slikom nego riječima. Ono što tada ne može riječ, može slika. Učenik doživljeni tekst, prizor ili osjećaj može izraziti i likovnim govorom, crtom ili bojom. Učenik tako pomoću svojeg umjetničkog stvaralaštva angažira sve svoje sposobnosti i javno ih iznosi na vidjelo. (Pranjić, 1999, prema Lučić, 2005.). Nerijetko nakon likovnog slijedi i govorno priopćavanje te likovni govor tako postaje poticaj za dopunu doživljaja riječima. U našim metodičkim modelima tako se uz riječ daje i mogućnost izražavanja slikom. Nekim je učenicima ta mogućnost prihvatljivija i predstavlja prvi izbor izražavanja doživljaja određenog umjetničkog teksta, ali i vlastitih osjećaja i spoznaja. Takvi učenici lakše komuniciraju likovnim jezikom nego riječju, ali taj način komunikacije jednako je poticajan i za druge učenike. (Lučić, 2005). Slika tako sama po sebi inicira određene misaone procese te aktivira učenike da i verbalno razmjenjuju mišljenja i svoje doživljaje. (Pranjić, 1999, prema Lučić, 2005). Slika i riječ tako su u odnosu međudjelovanja. Pod pojmom slika ovdje se misli na vrstu likovnog izražavanja, likovni jezik odnosno crtu ili boju. Likovna umjetnost tako predstavlja jedan od načina komunikacije učenika sa samim sobom i svojom razrednom skupinom. (Lučić, 2005).

Likovna je kultura uzbudljiv i kreativan način istraživanja različitih sadržajnih područja kurikula. Jezik, kao i druga područja kurikula, vrlo se lako može povezati s manualnim aktivnostima. Učitelji mogu kreirati aktivnosti u Likovnoj kulturi koje će pomoći ilustrirati pojmove naučene u različitim sadržajima kurikula. Dok dijete stvara svoju umjetnost povezanu s nekim područjem učenja, učitelj može promatrati kako dijete razumije pojmove i procijeniti na koji način uči te što je naučilo. Naučena se informacija tako interpretira kroz umjetnost. (Walsh, 2004).

Proživljavanjem i učenjem o umjetnosti od rane dobi djeca usvajaju umjetničke i

estetske pojmove koji mogu utjecati na njihovu prosudbu i razumijevanje sadašnjosti i budućnosti. Učenike treba potaknuti da postanu aktivni sudionici u umjetnosti, a ne samo obični promatrači. Djeca još u predškolskoj dobi počinju svladavati različite simbole umjetničke komunikacije. Polako počinju razvijati i svoj vizualni rječnik. Uče se izražavati govorom, pjesmom, plesom i pokretom. Govor je među njima, naravno, najsnažniji način izražavanja. Istodobno, pak, djeca uče i kombinirati različite vrste izražavanja s vizualnim načinima izražavanja na kreativan i maštovit način. Likovna kultura nadopunjuje druga područja učenja. Djeca razvijaju čitav niz misaonih vještina koje im omogućuju da povezuju stvari i kreativno rješavaju probleme. Iskustva iz Likovne kulture izazivaju i potiču djecu da pronalaze nove ideje i rješenja. One razbijaju stare načine memoriranja i krutu strukturu da-ne odgovora. Za svaki kreativni problem mogu postojati mnogi smisleni i točni odgovori. Takva vrsta razmišljanja i rješavanja problema odlična je priprema za rad i život u stvarnome svijetu. Radni uvjeti u budućnosti upravo će i zahtijevati sve više različite vrste rasuđivanja i kreativnog promišljanja. (Burke Walsh, 2004).

Pozivajući i potičući djecu na umjetničke aktivnosti, uranja ih se tako u proces učenja na nove i uzbudljive načine. Djeca uče iznutra prema van, a ne obrnutim smjerom. Potiče ih se da sagledaju svoje individualne reakcije i osjećaje te da ih uobliče u simboličkom jeziku koristeći različita umjetnička sredstva. (Burke Walsh, 2004).

Ostvarujući cilj Likovne kulture u osnovnoj školi uvodimo učenike u istraživački usmjerenu nastavu, omogućujemo im stjecanje trajnih i uporabljivih znanja te sposobnosti i umijeća za rješavanje likovnih problema i donošenje estetskih odluka. (Nastavni plan i program za osnovnu školu, 2006). Međupredmetnom korelacijom s drugim predmetima učenik na odgojnoj razini stječe nazore i uvjerenja o unutarnjem uređenju (strukturi) svijeta u kojem živi kroz neočigledne poveznice za koje se treba potruditi, a koje mu proširuju spoznaju sa „što“ na „kako“ i „zašto“. (Nastavni plan i program za osnovnu školu, 2006). Na taj način učenik produbljuje i proširuje svoje dotadašnje spoznaje na jednu višu i dublju razinu.

O produbljivanju djetetove spoznaje književnoga teksta govori i Čudina-Obradović (2000) koja objašnjava kako nadograđujući doživljaj djeteta na pročitano i doživljenu priču navodimo učenika da proizvede svoj vlastiti „tekst“, crtež ili drugačije izraženu priču. Te aktivnosti učenikova reagiranja na pročitano i doživljenu priču smatraju se najboljim i najprirodnijim mjerilima djetetovog razumijevanja pročitana teksta. (Clay, 1991, prema Čudina-Obradović, 2000). Čudina-Obradović navodi aktivnosti koje mogu poslužiti kao nadogradnja književnoumjetničkom doživljaju teksta. Aktivnosti su različite složenosti i polazi se od onih jednostavnijih likovnih interpretacija kao što su slikovnica likova, knjižni pano,

tuljac-priča, moja slikovnica o priči, crtanje stripa i slično. (Čudina-Obradović, 2000: 43-49).

II. PRAKTIČNI DIO

1. UVOD

S ciljem ispitivanja mogućnosti korelacije Hrvatskog jezika i Likovne kulture u 4. razredu osnovne škole provedena je metoda poticanja čitateljskih vještina, i to *Svitak priča*. Nastojalo se učenicima približiti književnoumjetnički tekst na način da su učenici nadogradili svoj doživljaj teksta likovnim prikazom. Održana su tri nastavna sata u kojima se provela međupredmetna korelacija Hrvatskog jezika i Likovne kulture. Nastavni su sati održani u 4. razredu u Osnovnoj školi „Vladimir Nazor“ u Komletincima. Prvi sat bio je sat Hrvatskog jezika, konkretnije sat književnosti. Na tom satu učenici su čitali priču *Stara voćka*. Nakon toga uslijedio je sat Likovne kulture na kojem su učenici ilustrirali pročitane priče. Posljednji, treći sat, bio je ponovno sat Hrvatskog jezika, odnosno sat jezičnog izražavanja na kojem su učenici, koristeći svoje likovne radove s prethodnog sata, izrađivali svitak. Nakon što su izradili svitak, učenici su prepričavali priču *Stara voćka* služeći se svitkom. Nakon svakog sata učenicima su podijeljeni evaluacijski listići kako bi se dobila povratna informacija o održanim satima. Nakon posljednjeg, trećeg sata, uz evaluacijski listić, učenici su ispunili anketni upitnik koji se odnosi na sva tri nastavna sata s ciljem uvida u stavove učenika o provedenim aktivnostima.

Zajednički su ciljevi svih triju provedenih sati bili potaknuti učenike na čitanje, razvijati njihove pripovjedne sposobnosti, ostvariti što cjelovitiji doživljaj književnoumjetničkog teksta uz nadogradnju doživljaja likovnim izrazom, razvijati ljubav prema književnom i likovnom umjetničkom djelu te kritičko vrednovanje vlastitog rada i rada ostalih učenika u razredu.

2. NASTAVNI SAT HRVATSKOG JEZIKA – SAT KNJIŽEVNOSTI

Na satu Hrvatskoga jezika u 4. razredu održao se nastavni sat književnosti. Na satu je književnosti provedena nastavna tema *uvod, zaplet i rasplet u priči*. Nastavna se tema ostvarila na književnom tekstu *Stara voćka* spisateljice Ruth Hurlimann (Prilog 2). Cilj je nastavnog sata bio prepoznati dijelove proznoga teksta i razlikovati njihovu ulogu te interpretacijom razumjeti sadržaj priče i sažeto prepričati priču navođenjem najvažnijih događaja.

Uvodni je dio sata započeo aktivnošću *Kockice pričalice*. Učenici su podijeljeni u tri grupe, a svaka grupa dobila je svoje kockice pričalice. Na stranicama se kocaka nalaze slike kralja, vrta, dvorca, stabla i ostalih motiva priče *Stara voćka*. Zadatak je učenika baciti sve kockice i na osnovu slika koje su dobili ispričati kratku priču u nekoliko rečenica. Nakon toga slijedi razgovor o slikama koje se nalaze na kockama. Razgovara se o kralju, vrtu, dvorcu i stablu koji se nalaze na slikama te se učenicima najavljuje čitanje priče *Stara voćka*.

Slika 1. Učenici tijekom aktivnosti *Kockice pričalice*

Slijedeći etape nastavnoga sata, nakon najave književnog teksta, uslijedilo je interpretativno čitanje priče. Nakon čitanja i emocionalno-intelektualne stanke od desetak sekundi kako bi učenici sredili svoje prve dojmove, uslijedio je razgovor o tome kako su učenici doživjeli tekst. Učenici su rekli kako im se priča sviđjela, a najdraže im je bilo što kralj nije posjekao voćku te što je vrtlar donio kralju med. Kao najzanimljivije dijelove izdvojili su vjevericu koja je doskakutala do vrtlara i drhtavim glasom ga molila da ne siječe voćku.

Nakon objave doživljaja uslijedilo je čitanje teksta u sebi prilikom kojega su učenici trebali i podcrtati nepoznate riječi. Jedina je nepoznata riječ koju su učenici izdvojili bila glagol *zoriti* u značenju sazrijevati.

Učenici su potom ponovno čitali priču, ovoga puta naglas. Poslije čitanja naglas učiteljica razgovara s učenicima o pročitanoj. Učenike se potiče na iznošenje vlastitih misli i doživljaja o pročitanoj. Učenici su bili zainteresirani za razgovor, a najdraže im je bilo kada su iznosili svoje vlastite doživljaje. Učenici su također pokazali izvrsno znanje iz Prirode i društva u dijelu razgovara zašto su ptica, vjeverica i pčele trebali voćku za svoj život. Uz vođeni razgovor naveli su i nove primjere ovisnosti prirode i živih bića. Učenici su prepoznali i odredili što je poruka priče iznoseći svoja mišljenja: ljudi, biljke i životinje međusobno su povezani i trebaju jedni druge. Učenici su istaknuli i potrebu čuvanja drveća i prirode te zaštite od uništavanja. Učenici potom određuju uvod, zaplet i rasplet priče.

Na kraju sata učenicima su dani nastavni listići sa zadatkom da u priču uvedu nove likove. Zadatak je bio opisati i obrazložiti tko je još mogao doći i zamoliti vrtlara da ne siječe voćku. Uslijedila je aktivnost pisanja, a potom i čitanja učeničkih uradaka. Zajednički su se vrednovali učenički pisani radovi. Jedan je učenik napisao da je došao jež i zamolio vrtlara da ne siječe voćku zbog toga što je ona njegova jazbina. Učenica je napisala kako je došla roda i zatražila od vrtlara da ne siječe voćku jer se na njoj nalazi njezino gnijezdo s jajima. Učenici su složno kao najdomišljatiji rad odabrali sastavak u kojemu je došao leptir i zatražio vrtlara da ostavi voćku jer on često sleti na nju i tada gleda na veliki i lijepi potok i šumu.

Slika 2. Učenici tijekom aktivnosti *Novi lik u priči*

Prije samog zvana učenici su još ispunili kratki evaluacijski listić (Prilog 7.) kojim su dali povratnu informaciju o provedenom nastavnom satu. Svi su učenici odgovorili kako su se na satu osjećali sretno. Samo je jedan učenik na pitanje koliko je bilo zanimljivo na satu na ljestvici od 1 do 5 odnosno od *uopće mi nije bilo zanimljivo*. Tvrđnju *bilo mi je jako zanimljivo* jedan je učenik zaokružio broj 4, a svi su ostali učenici zaokružili broj 5, odnosno da im je bilo jako zanimljivo na satu. Na pitanje gdje su trebali procijeniti koliko su sudjelovali na nastavi, jedan učenik zaokružio je na ljestvici broj 3, dva su učenika zaokružila broj 4, a ostatak razreda zaokružio je broj 5, odnosno da su se jako trudili da sudjeluju u aktivnostima. Na pitanje kojim se tražilo da izdvoje što im se najviše sviđjelo učenici su odgovorili da su to: priča, pričanje, smišljanje dijela priče, kockice pričalice te učiteljčino čitanje priče.

Slika 3. Učenici tijekom ispunjavanja evaluacijskih listića

3. NASTAVNI SAT LIKOVNE KULTURE

Nakon održanog sata Hrvatskoga jezika na kojem se čitala priča *Stara voćka*, uslijedio je i sat Likovne kulture koji je poslužio kao nadogradnja učeničkog doživljaja književnoumjetničkog teksta. Nastavna je jedinica sata bila ilustracija. Kao vizualni motiv poslužila je priča *Stara voćka* spisateljice Ruth Hurlimann. Učenici su ilustrirali koristeći se slikarskom tehnikom temperom. Cilj je sata Likovne kulture bio uočiti, prepoznati i izražavati ilustraciju na motivu *Stara voćka* u likovnoj tehnici tempera.

Na početku sata u *uvodnom dijelu* učenici su ponovili da je tempera slikarska tehnika i da se temperom slika. Naveli su potreban pribor za rad (hrapavi i tvrdi papir te tvrđi, ravni kist). Učenici su se prisjetili da se boja miješa na paleti, da se razrjeđuje vodom do gustoće slične jogurtu odnosno da ne smije biti niti jako gusta niti jako rijetka. Boja se posvjetljuje bijelom, a potamnjuje crnom bojom te se na taj način dobivaju različiti tonovi boja. Učiteljica je potaknula učenike da što više koriste paletu kako bi dobivali različite tonove miješajući boje na paleti.

Artikulacijski dio sata *motivacije* započeo je razgovorom o satu književnosti. Učenici su se prisjetili pročitane priče *Stara voćka* te su izdvojili najvažnije događaje priče. Nakon toga učenicima se po skupinama podijelio tekst priče, ali u dijelovima. Učenici su radili u istim skupinama kao i na prethodnom satu. Zadatak je bio posložiti dijelove priče točnim redoslijedom. Nakon toga učenici su pročitali priču.

S učenicima se razgovaralo o ilustraciji. Ponovili su da je ilustracija crtež ili slika koja dopunjuje ili objašnjava neki tekst, a ilustrator osoba koja radi ilustracije. Ponovivši učenicima se pomoću PowerPoint prezentacije na projektoru pokazuju ilustracije nekih književnih djela koja su upoznali u 4. razredu. Uslijedio je razgovor o ilustracijama te se učenike dovodi do zaključka kako se samo pomoću jedne ilustracije može ispričati priču. Učenicima se najavljuje da će danas oni postati ilustratori priče *Stara voćka*. Svatko će u skupini uzeti jedan listić na kojemu se nalazi dio priče i ponovno ga pročitati. Učenici dobivaju dodatne upute da obrate pozornost na to što njihova ilustracija treba sadržavati, odnosno što je najvažnije u dijelu teksta koji je potrebno ilustrirati (tko su likovi, gdje se nalaze i što rade). Nakon što su učenici zamislili prizor koji će prikazati, najavljuje se zadatak, a učenici započinju s radom. Tijekom rada učiteljica obilazi učenike, potiče ih i usmjerava u radu.

Slika 4. Učenici tijekom etape *realizacije*

Nakon etape *realizacije* nastupila je posljednja etapa sata Likovne kulture, odnosno *analiza*. Postavili su se gotovi i osušeni radovi na ploču. Uslijedio je razgovor. Nakon što su učenici analizirali ilustracije, pokazalo im se kako je sama Ruth Hurlimann ilustrirala svoju priču (Prilog 4). Usporedila se spisateljičina ilustracija s ilustracijama koje su učenici izradili.

Sat je završio razgovorom o svijetu ilustracija i ilustratora. Učenike se pitalo mogu li sada zamisliti kako je to biti ilustrator i bi li oni jednoga dana voljeli postati ilustratori. Učenici koji su rekli da bi voljeli biti ilustratori obrazložili su svoj odgovor misleći da vole crtati i slikati, ali i da vole čitati. Na održanom satu, svi su učenici u evaluacijskom listiću zaokružili kako su se osjećali sretno tijekom sata. Svi, osim jednog učenika, također su dali najvišu ocjenu na pitanja koliko im je bilo zanimljivo te koliko su sudjelovali i bili aktivni na satu.

Slika 5. Učenici tijekom ispunjavanja evaluacijskog listića

4. SAT HRVATSKOG JEZIKA – SAT JEZIČNOG IZRAŽAVANJA

Posljednji održani sat bio je sat Hrvatskog jezika odnosno sat jezičnog izražavanja. Na tom su se satu upotrijebili učenički likovni radovi – ilustracije kako bi učenici izradili svitke koji će im pomoći u prepričavanju priče. Učenici su nastavili raditi u tri skupine kao i na prethodnim satima. Učenici su s oduševljenjem pristupili radu i izradi svojih vlastitih svitaka jer su koristili svoje vlastite uratke s nastavnog sata Likovne kulture.

Sat je započeo *motivacijom*. Učenici su sudjelovali u igri *Otkrij sliku* koja se sastojala od šest polja na kojima su postavljena pitanja. Cilj je provedene aktivnosti bio prisjetiti se sadržaja prethodnih sati. Nakon što su učenici točno odgovorili na sva pitanja, otvorila im se slika na kojoj je bio prikazan svitak. Uslijedio je razgovor o slici koja prikazuje svitak, a učenici su dali svoja mišljenja što vide na slici i što misle čemu predmet služi. Svitak je učenike najviše asociirao na kraljeve i dvorove iz crtanih filmova na kojima se obavijest čita sa svitka. Neki su učenici imali čak i spoznaje o papirusu te pisanju tintom po papirusu. Jedan je učenik spomenuo i staro doba kada se papirus koristio umjesto papira.

Nakon što su učenici izrekli svoja znanja i pretpostavke, proširile su se razgovorom njihove dotadašnje spoznaje. Učenicima se uz pomoć PowerPoint prezentacije prikazuju slike uz učiteljičino pričanje priče o tome kako su ljudi tijekom povijesti na različite načine bilježili podatke, a jedan od načina bio je i svitak. U srednjem vijeku svitak je predstavljao knjigu. Kao što mi danas čitamo knjige, tako su nekada ljudi zapisivali tekstove i čitali ih sa svitka. Pojavio se u Egiptu i tada je bio načinjen od papirusa. Papirus je materijal koji se izrađivao od trske i sličan je današnjem papiru, a savijen u obliku valjka čini svitak. Svitak danas predstavlja papir, platno ili neki drugi sličan materijal savijen u obliku valjka.

Učenicima su pokazani primjeri svitaka koje su izradili studenti Fakulteta za odgojne i obrazovne znanosti, a koji sadrže ilustracije romana *Pipi Duga Čarapa* i priče *Večernja haljina za jesen*.

Uslijedila je najava aktivnosti – izrada svitaka pomoću ilustracija priče *Stara voćka*. Prije izrade svitka učenici su trebali posložiti svoje ilustracije pravilnim redoslijedom. Uslijedilo je ponovno čitanje priče *Stara voćka* na glas, a nakon čitanja, učenici su sažeto prepričali priču. Prije prepričavanja učenici su se prisjetili što znači sažeto prepričati priču (tijekom prepričavanja navode se samo najvažniji događaji koji su važni za razumijevanje priče, a detalji priče izostaju).

Učenici su izradili svitak i uvježbali sažeto prepričati priču pomoću svitka. Kada su uvježbali prepričavanje, učenici su dolazili u grupama pred ostatak razreda i prezentirali svoj rad (prikaz svih učeničkih radova po skupinama je u prilogu 6). Sama prezentacija rada bila je vrlo zanimljiva. Učenici su sa zadovoljstvom i oduševljenjem odvijali svitak i pričali priču prateći ilustracije na svitku.

Slika 6. Učenici tijekom izrade svitka

Slika7. Izrada *Svitak-priče*

Slika 8. Prezentacija *Svitak-priče*

Na samom kraju sata razgovaralo se o uspješnosti provedene vježbe te koliko se učenicima svidio ovakav način rada. Učenici su oduševljeno rekli kako im se svidio ovakav način rada, a to su pokazali i evaluacijski listići i anketni upitnik (Prilog 8) koji su ispunili na kraju sata. Na evaluacijskom listiću svi su učenici zaokružili da se osjećaju sretno, osim jednog koji je zaokružio da se osjeća zbunjeno. Također, većina učenika,⁵ odnosno njih 15, ocijenilo je svoju aktivnost i zanimljivost na satu najvišom ocjenom.

Slika 9. Učenice tijekom ispunjavanja anketnog upitnika

⁵ Na satu je bilo nazočno ukupno 17 učenika.

5. ZAKLJUČAK

Čitanje je vrlo važan dio nastave Hrvatskog jezika jer postavlja temelj za obrazovanje učenika u svim drugim područjima i na svim ostalim razinama. Važno je razviti kod učenika čitalačke sposobnosti na što višoj razini, odnosno učenici trebaju postati čitači u pravom smislu riječi, čitači koji čitajući razumiju ono što čitaju, a ne samo da dešifriraju sustav znakova. Nakon usvojenosti sustava za dešifriranje znakova, važno je u nastavi posvetiti se motivacijskim tehnikama i metodama koje će omogućiti učenicima da shvaćaju smisao onoga što čitaju. Postoje različiti primjeri aktivnosti i metoda koje to učenicima omogućuju, a provedena metoda poticanja čitateljskih vještina *Svitak priča* jedna je od aktivnosti koja omogućuje učenicima slikovit prikaz onoga što čitaju, a zatim im pomaže u jezičnom izražavanju, odnosno prepričavanju pročitano.

Međupredmetnom korelacijom Hrvatskog jezika i Likovne kulture omogućeno je učenicima da dožive i spoznaju književnoumjetnički tekst na najvišoj razini. Doživljaj teksta najprije je produbljen likovnim izričajem, a zatim je likovni uradak poslužio kao poticaj pri jezičnom izražavanju. Čitanje je teksta tada postalo sve samo ne dosadno i nerazumljivo čitanje. Takav način rada pokazao se kao zanimljiva i rado prihvaćena aktivnost među učenicima.

Učenici su svoje zadovoljstvo iskazali i ispunjavanjem anonimnog anketnog listića na kojem su svi zaokružili kako im se svidjelo povezivanje sadržaja Hrvatskog jezika i Likovne kulture. Također, svi su učenici odgovorili i kako bi voljeli češće na takav način čitati književne tekstove. Na pitanje koji sat im je bio najzanimljiviji, većina učenika,⁶ njih 9, reklo je kako im je najzanimljiviji sat bio upravo sat jezičnoga izražavanja kada su izrađivali svitak i prepričavali priču. Četvero je učenika reklo kako im je sat Likovne kulture bio najdraži, a samo je troje učenika izdvojilo sat književnosti kao sat koji im je bio najzanimljiviji. Učenici su izjavili kako se nisu do sada susretali s načinom prepričavanja priče pomoću svitka. Na kraju su svi učenici potvrdno odgovorili na pitanje smatraju li da će im priča *Stara voćka* ostati dugo u sjećanju. Samo je dvoje učenika izjavilo kako ne bi voljeli u slobodno vrijeme izraditi svitak o nekoj priči ili romanu, a ostalih 15 reklo je kako bi to voljelo. Osim anketnih listića koji pokazuju zadovoljstvo učenika, učenici su bili promatrani tijekom nastavnih sati te se uočila njihova želja

⁶ Anketni listić ispunjavalo je ukupno 17 učenika.

za sudjelovanjem i radom kao i zadovoljstvo postignutim rezultatom. Metoda poticanja čitanja pokazala se i kao odlično motivacijsko sredstvo za čitanje i uživanje u književnoumjetničkim tekstovima. Učenici su u prilog tome u anketnom listiću pretežno zaokružili misao kako ih je takav način rada potaknuo na čitanje. Njih 13 zaokružilo je potvrdno, samo njih dvoje zaokružilo je da nisu bili potaknuti na čitanje, a dvoje učenika uz odgovor *ne* stavilo je napomenu kako već rado čitaju.

U današnje vrijeme učenici sve manje čitaju, a čitalačke aktivnosti sve su im dosadnije. Tradicionalno koncipirana nastava ne zadovoljava potrebe današnjih učenika te je potrebno okrenuti se novim metodama poticanja čitanja, pričanja i pripovijedanja kako bi učenicima tu aktivnost učinili što zanimljivijom. Učenik osnovne škole tek će u budućnosti postati izgrađeni čitatelj te je važno kod njega neprekidno razvijati zanimanje za čitanje i njegovati kulturu čitanja. O tome hoće li učenik stvarati naviku čitanja i hoće li se osposobiti za samostalno čitanje i recepciju književnog djela ovisi i o učiteljevu pristupu i načinu rada. Primjenjujući metode poticanja čitanja učitelji potiču učenike da postanu aktivni sudionici nastavnoga procesa. Učenici tako stječu i razvijaju svoje čitalačke navike, zanimanje i ljubav prema čitanju te započinju svoj put razvoja do izgrađenih i samostalnih čitatelja.

LITERATURA

1. Anić, V. (2009). *Veliki rječnik hrvatskoga jezika*. Zagreb: Novi liber.
2. Badić, S. (2010). S čitateljskom putovnicom na terensku nastavu. U: M. Barbaroša-Šikić, M. Česi (ur.) *Hrvatski jezik u kontekstu suvremenoga obrazovanja* (121-123). Zagreb: Naklada Slap.
3. Burke Walsh, K. (2004). *Stvaranje razreda usmjerenog na dijete: Kurikulum za 2.,3. i 4. razred osnovne škole*. Zagreb: Biblioteka Korak po korak.
4. Čudina-Obradović, M. (2008). *Igrom do čitanja: igre i aktivnosti za razvijanje vještina čitanja*. Zagreb: Školska knjiga.
5. Čudina-Obradović, M. (2000). *Kad kraljevna piše kraljeviću: psihološki temelji učenja čitanja i pisanja*. Zagreb: Biblioteka Korak po korak.
6. Čudina-Obradović, M. (2014). *Psihologija čitanja: od motivacije do razumijevanja*. Zagreb: Golden marketing-Tehnička knjiga: Učiteljski fakultet Sveučilišta u Zagrebu.
7. Grosman, M. (2010). *U obranu čitanja: čitatelj i književnost u 21. stoljeću*. Zagreb: Algoritam.
8. Hurlimann, R. (1988). *Stara voćka*. Zagreb: Mladost.
9. Huzjak, M. (2001). Korelacija u nastavi: strukturalni prijevod. *Metodika: časopis za teoriju i praksu metodika u predškolskom odgoju, školskoj i visokoškolskoj izobrazbi*, 2(2-3/2001) 39-43.
10. Ivić, S., Krmpotić-Dabo, M. (2014). *Zlatna vrata: udžbenik hrvatskog jezika u 4. razredu osnovne škole: čitanka s gramatikom*. Zagreb: Školska knjiga.
11. Ivić, S., Krmpotić-Dabo, M. (2014). *Zlatna vrata: radna bilježnica hrvatskog jezika u 4. razredu osnovne škole*. Zagreb: Školska knjiga.
12. Kobola, A. (1977). *Unapređivanje čitanja u osnovnoj školi*. Zagreb: Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa.
13. Krumes Šimunović, I., Blekić, I. (2013). Prednosti korelacijsko-integracijskog sustava u pristupu književnom djelu. *Život i škola*, 29 (1/2013), 168-187.
14. Lučić, K. *Prožimanje riječi, slike i glazbe: u metodici književnosti u razrednoj nastavi*. Zagreb: Školska knjiga.
15. *Nacionalni okvirni kurikulum*. (2011). Zagreb: Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa.

16. *Nastavni plan i program za osnovnu školu.* (2006). Zagreb: Ministarstvo znanosti obrazovanja i športa.
17. Rosandić, D. (2005). *Metodika književnoga odgoja.* Zagreb: Školska knjiga.
18. Salopek, A. (2012). *Korelacija i integracija u razrednoj nastavi: Priručnik za učitelje: Primjeri dobre prakse.* Zagreb: Školska knjiga
19. Težak, S. (1996). *Teorija i praksa nastave hrvatskoga jezika 1.* Zagreb: Školska knjiga.
20. Visinko, K. (2014). *Čitanje: poučavanje i učenje.* Zagreb: Školska knjiga.

PRILOZI

Prilog 1.

Priprema za sat Hrvatskog jezika - sat književnosti

NAZIV ŠKOLE	Osnovna škola „Vladimir Nazor“ Komletinci	
RAZRED	4. razred	
NASTAVNI PREDMET	Hrvatski jezik	
NADNEVAK	16.5.2017.	
PROGRAMSKO PODRUČJE	Književnost	
NASTAVNA TEMA	Uvod, zaplet i rasplet u priči	
NASTAVNA JEDINICA	Ruth Hurlimann, Stara Voćka – uvod, zaplet u rasplet u priči	
CILJ NASTAVNOG SATA	Prepoznati dijelove proznog teksta i razlikovati njihovu ulogu. Interpretacijom razumjeti sadržaj priče i sažeto prepričati priču navođenjem najvažnijih događaja. Izraziti mišljenje o književnom djelu.	
ZADATCI NASTAVNOG SATA		
OBRAZOVNI	FUNKCIONALNI	ODGOJNI
-upoznati se s pričom Stara voćka -komunikacija s književnim tekstom -odrediti kompoziciju, likove i temu u priči -zamijetiti redosljed događaja i razlikovati dijelove fabule (uvod, zaplet, rasplet)	-poticati kod učenika stvaralačke i interpretacijske sposobnosti i izražajno čitanje -razvijati govorne sposobnosti -razvijati sposobnosti prepoznavanja dijelova proznoga teksta -izražavati vlastite misli i osjećaje	-poticati interes za čitanje -razvijati tehniku slušanja -razvijati osjećaj za izražavanje, prepričavanje i komunikativnosti -razvijati dobre radne navike -poticati pozitivnu, vedru i radnu atmosferu u razredu -uvažavati stavove i razmišljanja drugih učenika
NASTAVNE METODE:	metoda razgovora, metoda usmenog izlaganja, metoda slušanja i govorenja, metoda čitanja i pisanja, metoda rad na tekstu	

OBLICI RADA U
NASTAVI

Frontalni rad, individualni rad, rad u skupinama

STRUKTURA NASTAVNOG SATA

1. Doživljajno-spoznajna motivacija
2. Najava i lokalizacija književnog teksta
3. Interpretativno čitanje
4. Emocionalno-intelektualna stanka
5. Objavljivanje doživljaja i njegova korekcija
6. Interpretacija
7. Sinteza
8. Stvaralački rad

TIJEK NASTAVNOG SATA

1. Doživljajno spoznajna motivacija

Dobar dan! Ja sam Marija i danas ću vam održati sat Hrvatskog jezika. Za početak pripremila sam vam kockice pričalice. Što mislite, za što nam one služe? Pomoću njih ćemo pričati priče.

Učenici su podijeljeni u grupe. Svaka grupa dobije svoje kockice pričalice. Na stranicama kocaka nalaze se slike kralja, vrta, dvorca, stabla... Zadatak učenika je baciti sve kockice i na osnovu slika koje su dobili ispričati kratku priču u nekoliko rečenica. Nakon toga razgovaramo o slikama koje su se nalazile na kockama:

Tko je bio glavni lik u vašim pričama?

Gdje se on nalazio?

Što je radio?

2. Najava i lokalizacija književnog teksta

Najavljujem učenicima kako ćemo danas čuti priču o kralju koji je u svom vrtu imao voćku koju je posebno volio.

Priča se zove Stara voćka, a napisala ju je Ruth Hurliman.

Zapisujem naslov i autora priče na ploču, a učenici u svoje bilježnice.

3. Interpretativno čitanje

Govorim učenicima neka odlože pribor za pisanje i udobno se smjeste i poslušaju priču koju ću im pročitati. Interpretativno čitam priču Stara voćka.

4. Emocionalno-intelektualna stanka

Izostanak aktivnosti desetak sekundi dok učenici stječu prve dojmove o pročitanoj tekstu.

5. Objavljivanje doživljaja i njegova korekcija

Razgovaram s učenicima o prvim dojmovima nakon pročitane priče.

Je li vam se svidjela ova priča? Zašto?

Nakon toga govorim učenicima neka otvore svoje čitanke na 190. stranici i pročitaju priču u sebi i podvuku nepoznate riječi.

Moguće nepoznate riječi:

Zorili-sazrijevali

Rascvala-rascvjetala, otvorila cvjetove

Studen-hladnoća

Opkoli-okruži, postavi se u krug oko nečega

Ponovno čitanje priče. Prozivam učenike i oni čitaju priču naglas.

6. Interpretacija

Vodim razgovor s učenicima:

Što je tema ove priče? Zapisujem temu na ploču, a učenici u svoje bilježnice.

Gdje se događa radnja?

Tko su likovi u priči? Pojavljuju li se u priči neki neobični likovi? Zapisujem na ploču likove, a učenici u svoje bilježnice.

Kako počinje priča? Kojom rečenicom započinje? Na što vas to podsjeća?

Zašto ova priča nije bajka? Što joj nedostaje?

Što je kralj najviše volio u svom vrtu?

Kakva je voćka bila u proljeće? Kakva je bila ljeti, a kakva na jesen?

Zašto je kralj bio zdrav i uvijek dobre volje?

Što je bilo s voćkom kada je došla zima?

Što se dogodilo u proljeće? Kako se kralj osjećao? Kako biste se vi osjećali?

Što je kralj naredio vrtlaru? Što biste vi učinili?

Kada je kralj naredio vrtlaru da posiječe voćku, što mu se dogodilo?

Što mislite zašto mu ni jedan liječnik nije mogao pomoći? (jer je bio tužan)

Tko je molio vrtlara da ne siječe voćku? Zašto?

Kakav je bio vrtlar? Je li slušao kralja?

Što su obećale pčele?

Je li vrtlar posjekao voćku? Što je učinio?

Kako završava priča? Od čega je ozdravio kralj? Jedete li vi med? Pomaže li i vama med da ozdravite? Što mislite pomažu li onda i vama pčelice? Kako?

Što mislite, jesu li ljudi, biljke i životinje međusobno povezani? Pomažu li jedni drugima? Kako?

Koje primjere povezanosti ljudi, biljaka i životinja možete izdvojiti iz priče?

Znate li još neki primjer? Što smo zaključili o povezanosti ljudi, biljaka i životinja? Ljudi, biljke i životinje međusobno su povezani i trebaju jedni druge.

Koji su dijelovi fabule?

Što se dogodilo u uvodu?

Što se dogodilo u zapletu?

Što se dogodilo u raspletu?

Nakon svakog dijela zapisujem na ploču koji događaji pripadaju uvodu, zapletu i raspletu, a učenici zapisuju u svoje bilježnice.

7. Sinteza

Kako se zove priča koju smo danas radili? Tko ju je napisao? Od koliko dijelova se sastoji priča? Koji su to dijelovi? Što smo zaključili o povezanosti ljudi, biljaka i životinja?

8. Stvaralački rad

Učenici dobivaju listić na kojem trebaju u nekoliko rečenica zamisliti da uvode u priču nove likove. Opisuju i obrazlažu tko je još mogao doći i zamoliti vrtlara da ne siječe staru voćku. Nakon toga slijedi čitanje učeničkih radova.

PLAN PLOČE

Stara voćka
Ruth Hurlimann

Tema: povezanost čovjeka, biljaka i životinja u prirodi

Likovi: kralj, vrtlar, ptica, vjeverica, pčele

UVOD: Voćka je ostarjela i prestala je davati plodove, a kralj se razbolio.

ZAPLET: Vrtlar odlazi posjeći voćku.

RASPLET: Vrtlar donosi kralju med od kojega je on ozdravio.

Prilog 2.

Tekst priče Stara voćka

Stara voćka

Živio jednom jedan kralj, a imao, lijep, veliki vrt. U vrtu je rasla prekrasna voćka. Kralju je ona od svih stabala bila najmilija. U proljeće bi se voćka osula ružičastim cvjetovima, nalik na kitice cvijeća. Ljeti je bila pokrivena zelenim lišćem i plodovima što su zorili na suncu. U jesen je rađala velikim, slatkim jabukama. Kralj je svaki dan dolazio u vrt i jeo mirisne jabuke. Zato je bio zdrav i uvijek dobre volje. Godine su prolazile. Voćka je počela starjeti, gubiti snagu. Došla je strašna, ledena zima. Voćka se sušila. U proljeće, rascvala su se sva stabla u vrtu. Samo je stara voćka stajala siva i suha. Kralj je gledao dragu voćku kako umire. Bio je vrlo, vrlo tužan. Pozvao je vrtlara i naredio mu da posiječe voćku. Čim je izustio te riječi, razbolio se. U čitavom kraljevstvu nije bilo liječnika koji bi mu mogao povratiti snagu. Vrtlar je uzeo sjekiru i zaputio se u vrt da posiječe staru voćku. U taj čas doletje k njemu krasna ptica i reče:

- Nemoj sjeći tu voćku, molim te. Kora joj je puna kukaca. Ja se njima hranim.

Uto doskakuće k vrtlaru vjeverica i vikne drhtavim glasom:

- Vrtlaru, vrtlaru molim te nemoj sjeći voćku. Ako je posiječeš, uništit ćeš mi zalihe za zimu, pa ću umrijeti od gladi kad dođe studen. Ali vrtlar odgovori:

- Kralj mi je naredio da posiječem voćku. Moram poslušati kraljevu naredbu.

On podigne sjekiru, ali upravo tada začuje glasno zujanje. Opkoli ga gust roj pčela.

- Nemoj sjeći voćku, nemoj- zujale su pčele.

Mi ćemo kralju dati najboljeg meda, pa će opet biti zdrav i snažan.

Vrtlar baci sjekiru i otrči kralju da mu ispriповijeda što se dogodilo.

Kralj otvori oči i reče slabašnim glasom:

- Nemoj sjeći voćku, ostavi je.

Vrtlar tada donese kralju veliki vrč pun slatkog pčelinjeg meda. Kralj je svaki dan jeo med, pa je uskoro sasvim ozdravio.

Prilog 3.

Priprema za sat Likovne kulture

NAZIV ŠKOLE	Osnovna škola „Vladimir Nazor“ Komletinci	
RAZRED	4. razred	
NASTAVNI PREDMET	Likovna kultura	
NADNEVAK	23.5.2017.	
NASTAVNO PODRUČJE	Primijenjeno oblikovanje - dizajn	
NASTAVNA TEMA	Boja	
NASTAVNA JEDINICA	Ilustracija	
KLJUČNI POJMOVI	Ilustracija, ilustrator, priča	
MOTIV	Ilustracija priče Ruth Hurlimann, Stara voćka (vizualni)	
TEHNIKA	Slikarska - tempera	
CILJ NASTAVNOG SATA	Uočiti, prepoznati i izražavati ilustraciju na motivu <i>Stara voćka</i> u likovnoj tehnici tempera	
KOGNITIVNA POSTIGNUĆA	PSIHO-MOTORIČKA POSTIGNUĆA	AFEKTIVNA POSTIGNUĆA
<ul style="list-style-type: none"> - likovno izraziti doživljaj priče -prepoznati ilustracije književnih dijela -razvijati sposobnost jezičnog izražavanja doživljaja prikazanih na slikama -upoznavanje s ilustracijama: Gardaš, A. Duh u močvari. Zagreb: Alfa, 2011. ilustrirao: Svebor Vidmar -Hurlimann, R. Stara voćka. Zagreb: Mladost, 1988. – 	<ul style="list-style-type: none"> -razvijati sposobnost likovnog izražavanja u likovnoj tehnici tempere 	<ul style="list-style-type: none"> - doživjeti i likovno izraziti priču -razvijati uvjerenja i stavove na području likovne stvarnosti, vrjednovanje sadržaja i ideja -razvijati estetske osobine -razvijati interes za čitanje knjiga

ilustrirala: Ruth Hurlimann -Salten, F. Bambi. Zagreb: ABC naklada, 2005. – ilustrirao: Ivica Antolčić		
ISHODI UČENJA	Nakon uspješno završenoga sata učenici će moći: <ul style="list-style-type: none"> • učenici će moći ilustracijom prikazati dio priče i povezati ilustracije s pričom • opisati osobni doživljaj djela u odnosu na ideju te tematski i likovni/vizualni sadržaj djela • ponoviti će rad s likovnom tehnikom tempera • moći će analizirati svoj rad i ostale likovne radove • razvijati će kritičku svijest prema svom radu i radu ostalih učenika 	
KORELACIJA	Hrvatski jezik: Stara voćka, Ruth Hurlimann – uvod, zaplet i rasplet u priči	
TIP SATA	sat vježbe	

TIJEK NASTAVNOG SATA

1. Priprema

Lijep pozdrav svima! Već vam je poznato, ja sam studentica Marija i održat ću vam ovaj sat Likovne kulture. Danas ćemo raditi temperom.

Zna li netko kakva je tehnika tempera? Slikarska.

Koji nam je pribor potreban za slikanje temperom? Hrapavi papir, tvrdi kist, paleta, zaštita za klupu.

Kako radimo s temperom? Boju miješamo na paleti, a razrjeđujemo je vodom do gustoće slične jogurtu. Ako želimo posvijetliti boju dodajemo joj bijelu, a ako je želimo potamniti dodajemo joj crnu boju. Na taj način dobivamo različite tonove boje.

2. Motivacija

Za početak ćemo se prisjetiti priče koju smo radili na satu Hrvatskog jezika.

Kako se zove priča?

O čemu se radi u priči?

Sada ćete u skupinama kako ste podijeljeni (3 skupine po 6 učenika) dobiti tekst priče koju smo radili, ali u dijelovima. Vaš je zadatak posložiti dijelove priče ispravnim redoslijedom. Nakon toga čitamo kojim su redoslijedom učenici posložili dijelove priče, odnosno čitamo priču u cijelosti. (Prilog 1)

Tko mi može reći što je ilustracija? Ilustracija je crtež ili slika koja nam dopunjuje i objašnjava neki tekst.

Tko je ilustrator? Što on radi?

Prikazujem učenicima ilustracije nekih književnih djela koja su upoznali u 4. razredu.

Njihov zadatak je prepoznati kojem književnom djelu pripada pojedina ilustracija.

Razgovaramo o prikazanim ilustracijama.

Što nam prikazuje ilustracija?

Što možemo ispričati na osnovu slike koju vidimo?

Što mislite, bismo li mogli samo uz pomoć ilustracija ispričati priču?

Vi ćete danas postati ilustratorima ove priče. Radit ćete u skupinama. Dobili ste tekst podijeljen na 6 dijelova, svatko od vas treba uzeti jedan od tih dijelova i ilustrirati ga.

Pročitajte si još jednom u sebi dio teksta koji ćete ilustrirati. Razmislite dobro.

Što vaša ilustracija treba sadržavati?

Što vam je najupečatljivije u vašem dijelu teksta?

Što će vam pomoći da prepričate taj dio teksta?

Tko su likovi? Gdje se oni nalaze? Što rade?

Ostanimo još malo u tišini. Zamislite prizor koji ćete prikazati.

3. Najava zadatka

Vaš današnji zadatak je zamisliti i ilustrirati dio teksta priče Stara voćka koristeći likovnu tehniku tempera.

Koji je današnji zadatak?

Tko će mi ponoviti?

4. Realizacija

Učenici rade na zadatku. Pišem plan ploče. Obilazim ih i podsjećam na današnji zadatak. Potičem ih i usmjeravam u radu.

5. Analiza

Što je bio naš današnji zadatak?

Ponovimo što je to ilustracija?

Tko je ilustrator?

Tko želi pokazati svoju ilustraciju i uz pomoć nje ispričati svoj dio priče?

Kojom tehnikom smo se danas koristili? Temperom.

Kakva je tehnika tempera? Kako smo koristili temperu?

Bili ste vrlo kreativni i originalni. Vaše radove ćemo na sljedećem satu Hrvatskog jezika kada se potpuno osuše posložiti po redu i od njih načiniti svitak uz pomoć kojega ćemo prepričavati priču.

Sada se udobno smjestite i pogledajte kako je sama autorica Ruth Hurlimann ilustrirala ovu priču.

Sviđaju li vam se ilustracije? Razlikuju li se puno od vaših?

Biste li vi voljeli biti ilustratori jednog dana? Zašto?

Što mislite kako je to biti ilustrator?

Hvala vam na pozornosti i marljivosti danas na satu! Pohvaljujem vašu upornost, kreativnost i originalnost. Vidimo se na satu Hrvatskog jezika!

PLAN PLOČE

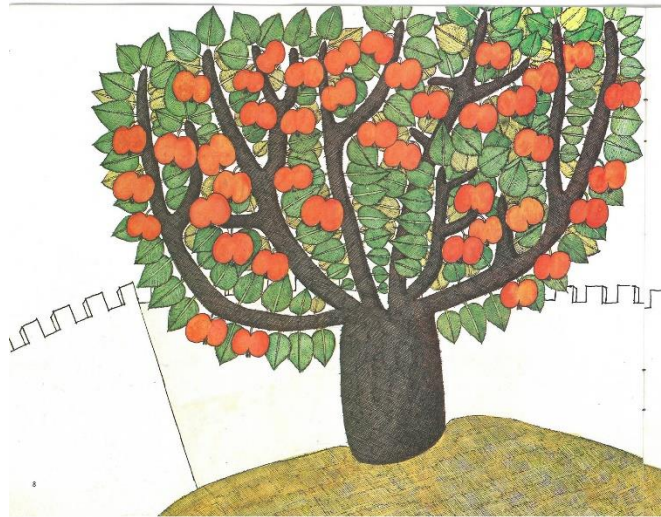
Ilustracija

Motiv: Ruth Hurlimann – Stara voćka

Tehnika: tempera (slikarska)

Prilog 4.

Ilustracije priče *Stara voćka* spisateljice i ilustratorice Ruth Hurlimann

Vrtlar tada donese kralju veliki vrč
pun slatkog pčelinjeg meda.
Kralj je svaki dan jeo med,
pa je uskoro sasvim ozdravio.

BEVANOVAČICE I KRALJEVIĆI
GRADISKA I DRUGI NALAZI
NAJSTARIJA DRUŠTVA

Prilog 5.

Priprema za sat sat Hrvatskog jezika - sat jezičnog izražavanja

NAZIV ŠKOLE	Osnovna škola „Vladimir Nazor“ Komletinci	
RAZRED	4. razred	
NASTAVNI PREDMET	Hrvatski jezik	
NADNEVAK	1.6.2017.	
PROGRAMSKO PODRUČJE	Jezično izražavanje	
NASTAVNA TEMA	Sažimanje pripovjednih tekstova	
NASTAVNA JEDINICA	Ruth Hurlimann, Stara Voćka – sažeto prepričavanje	
CILJ NASTAVNOG SATA	sažeto prepričati priču Stara voćka uz pomoć ilustracija na svitku	
ZADATCI NASTAVNOG SATA		
OBRAZOVNI	FUNKCIONALNI	ODGOJNI
- strukturirati plan sažetog prepričavanja služeći se ilustracijama na svitku -sažeto prepričati priču -bogatiti leksik	razvijati sposobnost usmenog i pismenog prepričavanja -razvijati sposobnost izdvajanja bitnog od nebitnog	- razvijati komunikacijske vještine -poticati učenikov interes za sadržaj -poticati interes za čitanje -razvijati tehniku slušanja -razvijati osjećaj za izražavanje, prepričavanje, komunikativnost i dobre radne navike -poticati pozitivnu, vedru i radnu atmosferu -uvažavati stavove i razmišljanja drugih učenika
NASTAVNE METODE:	metoda razgovora, metoda usmenog izlaganja, metoda slušanja i govorenja, metoda čitanja i pisanja, metoda rad na tekstu	
OBLICI RADA U NASTAVI	Frontalni rad, individualni rad, rad u skupinama	

STRUKTURA NASTAVNOG SATA

1. PRIPREMA

- a) Motivacija
- b) Najava vježbe
- c) Upute za rad
- d) Priprema učenika za rad

2. IZVEDBA

- a) Izrada svitka
- b) Sažeto prepričavanje uz pomoć svitka – uvježbavanje
- c) Sažeto prepričavanje uz pomoć svitka – prezentacija

3. ZAKLJUČAK

- Ocjena uspješnosti vježbe

TIJEK NASTAVNOG SATA

1.PRIPREMA:

a) Motivacija

Dobar dan svima! Danas ćemo se ponovno družiti na satu Hrvatskog jezika. Radit ćemo ponovno u istim grupama kao i na prošlim satima. Za početak, prisjetimo se što smo radili na prošlim satima.. Za vas sam pripremila igru Otkrij sliku koja se sastoji od 6 polja, otvarate jedno polje i kada točno odgovorite na pitanje otvara vam se dio slike. Nakon što ste točno odgovorili na sva pitanja otvorit će vam se slika.

Pitanja na prezentaciji:

- 1. Kakva je tempera tehnika? Slikarska.*
- 2. Kako se naziva crtež ili slika koja tumači i dopunjuje neki tekst? Ilustracija*
- 3. Kako se naziva osoba koja koja tekst prikazuje crtežom ili slikom? Ilustrator.*
- 4. Kakav kist koristimo pri radu s temperom? Ravni, tvrdi kist.*
- 5. Kako se zove priča o kralju koji je posebno volio drvo jabuke? Stara voćka.*
- 6. Koji su dijelovi fabule? Uvod, zaplet i rasplet.*

Učenici nakon što odgovore na sva pitanja točno, otvara im se slika na kojoj je prikazan svitak. Razgovaramo o svitku.

Znate li što je svitak? Za što se koristi? Kada se najviše koristio? Znate li gdje se pojavio?

Tko ga je prvi koristio?

Ljudi su tijekom povijesti na razne načine bilježili podatke. Jedan od načina bilježenja je bio svitak. U srednjem vijeku svitak je predstavljao knjigu. Kao što mi danas čitamo knjige, tako su nekada ljudi zapisivali tekstove i čitali ih sa svitka. Pojavio se u Egiptu i tada je bio načinjen od papirusa.

Znate li što je papirus?

Papirus je materijal sličan današnjem papiru koji se izrađivao od trske koja je rasla u dolini rijeke Nil.

Pokazujem učenicima pomoću PowerPoint prezentacije slike svitaka, papirusa, rijeke Nil. Nakon toga pitam učenike što misle, što danas predstavlja svitak. Papir, platno ili sličan materijal koji je savijen u obliku valjka. Pokazujem učenicima svitke koji sadrže ilustracije romana Pipi Duga Čarapa i priče Večernja haljina za jesen. Upućujem ih na promatranje tih svitaka.

Što sadrže? Od čega su načinjeni?

Što mislite za što nam služi ovakav svitak?

b) Najava vježbe

Najavljujem učenicima kako ćemo danas od ilustracija koje smo napravili na satu Likovne kulture napraviti svitak uz pomoć kojega ćemo sažeto prepričati priču Stara voćka autorice Ruth Hurlimann. Zapisujem naslov na ploču, a učenici u svoje bilježnice.

c) Upute za rad

Govorim učenicima kako će svitak raditi u tri grupe kao što su radili i na satu Likovne kulture. Napraviti ćemo tako tri svitka. Svaka grupa po jedan. Upućujem učenike kako prvo trebaju posložiti svoje likovne radove, odnosno ilustracije priče pravilnim redoslijedom. Nakon toga izrađuju svitak uz pomoć kojega će sažeto prepričati priču.

d) Priprema učenika za rad

Učenici čitaju tekst priče stara voćka na glas. Prozivam učenike koji će čitati, a ostali učenici pažljivo prate.

Nakon što pročitaju tekst pitam učenike tko bi mi mogao ukratko, sažeto prepričati priču.

Što smo mogli izostaviti, a da ipak shvatimo o čemu se radi u priči?

Što biste u ovom prepričavanju naveli kao glavne događaje, a što kao detalje?

Nakon toga slijedi razgovor o sažetom prepričavanju pripovjednih tekstova.

Što je sažeto prepričavanje?

Kako sažeto prepričavamo?

Što izostavljamo?

Zašto možemo izostaviti detalje? Jer izostavljajući detalje možemo shvatiti priču.

Koji su nam glavni događaji u priči Stara voćka? Što možemo izostaviti?

Govorim učenicima neka slijede načela sažetog prepričavanja kada budu uvježbavali prepričati priču uz pomoć svitka.

2. IZVEDBA:

a) Izrada svitka

Učenici izrađuju svitak koristeći svoje ilustracije priče Stara voćka.

b) Sažeto prepričavanje priče uz pomoć svitka - uvježbavanje

Učenici uvježbavaju sažeto prepričati priču Stara voćka služeći se pri tome svitkom s ilustracijama priče.

c) Sažeto prepričavanje priče uz pomoć svitka – prezentacija

Učenici dolaze u grupama pred ostatak razreda, prezentiraju svoj svitak i pri tome sažeto prepričavaju priču.

3. ZAKLJUČAK

Ocjena uspješnosti vježbe

Razgovaramo o uspješnosti provedene vježbe.

Što mislite, koja grupa je bila najuspješnija u današnjem zadatku? Zašto?

Jesu li sažeto prepričali priču? Kako to znamo?

Što vam se najviše svidjelo?

Koji svitak vam se najviše svidio?

Je li vas ovakav način rada potaknuo da češće ilustrirate tekstove koje čitate?

PLAN PLOČE

Sažeto prepričavanje
Stara voćka
Ruth Hurlimann

Prilog 6.

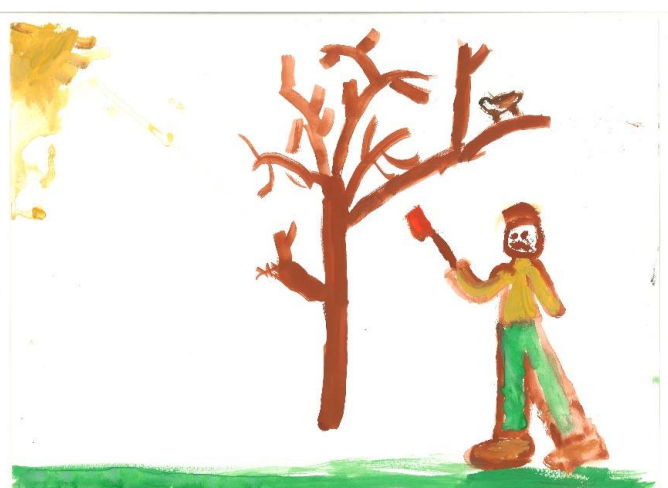
Učnički radovi

Svitak prve skupine:

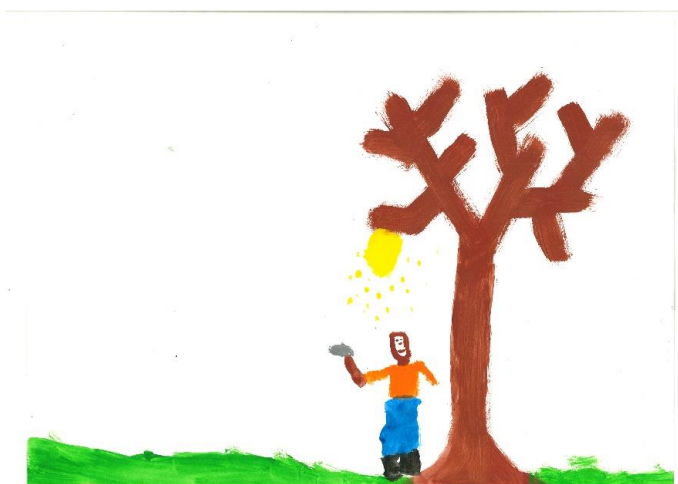

Svitak druge skupine:

Svitak treće skupine:

Prilog 7.

Evaluacijski listić

1. Oboji kako si se osjećao/osjećala za vrijeme nastave?

sretno

tužno

ljuto

uplašeno

zbunjeno

2. Zaokruži koliko ti je bilo zanimljivo na današnjem satu Hrvatskog jezika (neka 5 označava „bilo mi je jako zanimljivo“, 1 „uopće mi nije bilo zanimljivo“).

1 2 3 4 5

3. Zaokruži koliko si sudjelovao/sudjelovala na današnjoj nastavi (neka 5 označava „jako sam se trudio/trudila da sudjelujem u svemu“, a 1 „nisam se uopće trudio/trudila sudjelovati“).

1 2 3 4 5

4. Što ti se najviše svidjelo?

Prilog 8.

Anketni upitnik

ANKETNI LIST ZA UČENIKE

Dragi učenici, pred vama se nalazi upitnik *Mogućnosti korelacije Hrvatskog jezika i Likovne kulture* koji ću iskoristiti za potrebe svog diplomskog rada. Pitanja se odnose na protekla tri sata koja sam vam održala. Kako bih dobila što točnije rezultate, molim vas, budite iskreni prilikom odgovaranja.

1. Dob (godine) _____

2. Spol **M** **Ž**

3. Je li vam se svidio ovakav način povezivanja sadržaja Hrvatskog jezika i Likovne kulture?
DA **NE**

4. Zaokruži koliko ti je bilo zanimljivo pričati priču pomoću svitka (neka 5 označava „bilo mi je jako zanimljivo“, 1 „uopće mi nije bilo zanimljivo“).

1 **2** **3** **4** **5**

5. Biste li voljeli češće na ovakav način čitati književne tekstove? **DA** **NE**

6. Jeste li se do sada susreli s izradom svitka koji pomaže u boljem razumijevanju pročitanooga književnog teksta i u prepričavanju onoga što ste pročitali? **DA** **NE**

8. Je li vas ovakav oblik nastave potaknuo na čitanje? **DA** **NE**

9. Zaokružite koji sat vam je bio najzanimljiviji?

a) Hrvatski jezik – čitanje i razgovor o pročitanoj priči

b) Likovna kultura – ilustracija priče

c) Hrvatski jezik – izrada svitka i prepričavanje priče

10. Smatrate li da će vam priča *Stara voćka* ostati dugo u sjećanju? **DA** **NE**

11. Biste li voljeli u slobodno vrijeme izraditi svitak o nekoj priči ili romanu?

DA **NE**

12. Ako biste voljeli, koju likovnu tehniku biste koristili?
